

lőtsége hozatván szóba, a nagy történetírő s publicista elől Ráth szíves készséggel lépett vissza.

Az alkotmányos életnek 1861 után ismét szünetelése alatt, megint ügyvédi gyakorlatát folytatta. 1862-ben nagyobb utazást tett külföldön, jelesen Angliában, tapasztalatok szerzését végezt.

1865-ben a Lipótvárosban ismét országos képviselőjelöltül tüzett ki. Ellenjelöltje megint egy elsőrendű országos nevezetesség, báró Kemény Zsigmond volt. Szívesen visszalépett volna ismét — de pártja, elvi kérdést csinálván abból, hogy képviselője városi polgár legyen, nem engedte visszalépni. A szavazásnál azonban, Kemény nyerte a többséget. E bukás azonban, — ha oly férfival szemben, mint Kemény, csak egy kisebb sértés maradni, bukásnak nevezhető, — nem csökkentette irányában a fővárosi polgárság rokonszenvét; sőt az, mondható, még ezután emelkedett tisztségébe. 1867-ben a pestvárosi tisztújítás elnökevé választatván meg, elnöklelte alatt választatott főpolgármesterré Szentkirályi Mór — s ez a Józsefváros orsz. képviselői állásáról lemondván, helyébe Ráth Károly választatott országgyűlési képviselővé. Azonban a törvényhozási széken nem soká ült. A felülzáró miniszterium megalkakulván, az igazságügy minisztere Ráthot a korona ügyészévé, a királyi ügyek igazgatójává nevezte ki s ki kelle lépnie a képviselőházba. Királyi ügyészi állásában legnehezebb feladatát is mérséklettel s alkotmányos szemmel igyekezett teljesíteni. Mégis jutalmul vehette, midőn 1869-ben a legfőbb ítélőszék rendes bírójává, majd 1871-ben a királyi tábla alelnökévé mozdított elő. S e magas állásában, mint egykor az ügyvédi, most a bírói karnak egyik díszévé vált.

Vajha, ohajtjuk és reméljük, legújabb állásában, az egyesült főváros főpolgármesteri székén is, megfelelően a barátai és tisztelői által hozzákötött várakozásoknak: erélyvel és tevékenységgel alkotmányos érzelmet, teremtő eszmékkel gyakorlatilagot egyesítvén! —

Mi erősebb a halálnál?

Ismered a hőnek harcát,
Ki megvédi Szigetet?
Meg ne sirasd annak életét,
A ki ottan elveszett!
Szíve vért százszor inkább
Ottá ki a várköny;
Fejét veszté elébb, mintsem
Szenny legyen a homlokán.
Sirhomály a szívek hamván,
De fény sugar a néven...
Mi erősebb a halálnál?
Dicsőség és szerelem.

Ismered az ifjú sorsát,
Ki viharral küzködék?
Tengerárban égett vágya,
Hogy láthassa kedvesét.
A hullámzó Hellespontnál
Jobban csak a szív zajog...
És az ifjút kedveséhez
Holtan vitték a habok.
Nem vehet a véz erőt a
Forrón szerető szíven...
Mi erősebb a halálnál?
Dicsőség és szerelem.

Hallottad a szónok ajkát
Mennydörgőve hangzani?
Egy szavára lehullottak
Milliók rablánczai...
Mikor hangja, vészharangint,
Szállott sikon, halmon át:
Százerezen jöttek védni
A szabadság zászlaját.
Nagy nevével szól az ének
Völgyi sikon, bérceken...
Mi erősebb a halálnál?
Dicsőség és szerelem.

Hallottad a költő lantját
Büvös hangon zengeni?
Dalaitól lángra gyultak
A dicsőnek lelkei.
A szerelem violái,
Honfiai borostyán,
S a szabadság vérrózsái
Virulának homlokán.
Örökzöld a koszoruja,
Bár a sirja jeltelen...
Mi erősebb a halálnál?
Dicsőség és szerelem.

Rónay István.

A Cervantes Don Quijote-ja.

Annyi századok, sőt ezredek óta, mióta az emberi szellem érzéseit, eszméit és tapasztalatait könyvekbe rakja le, nem épen nagy könyvtár lehetne megjelölni azokból a munkákból, melyek mások által nem pótolhatók, melyek a lángelme és eredetiség oly bélyegét viselik magukon, ami azoknak nemcsak saját eltéveszthetetlen egyéniségét, hanem — emberileg szólván — örök életet is biztosít.

Nemcsak más szokásoknak, társadalmi és állami viszonyoknak, nemcsak megváltozott izlésnek, — hanem egy egészen más életnek, más emberiségnek, más világnak kellene a régi és a mostani romjain előállani: hogy olyan könyvek mint a biblia, a Homér Iliásza, a Dante Pokla, a Shakespeare tragédiái és a Molière vígjátékai elvesztésük becsületét s ne olvassassanak többé. Mióta e könyvek irattak, azóta nagyot, — nagyokat fordult a föld tengelye, s a föld színén, az emberiség körében minden. Más népek, más országok, más társadalom, más szokások, más izlés, más eszmék, irányok és törekvések; — s ama könyvek, a bibliától Shakespeareig és Molièreig az embereknek mai napig elavulhatatlan gyönyört nyujtanak, s mindenki lelkesedéssel olvassa ma is. Esmék milliók és milliók elméjében gyujtottak s gyujtanak folyvást világot; érzéseikkel az egész emberiség szíve dobog; élményeik, tapasztalataik, sárguló lapjaikról mindnyájunk életébe áttentek s közös tulajdonainká válnak.

Száz, vagy kétszáz könyvet lehetne talán elsősorolni, melyek ha megmaradnának, míg a többi nagy halmazz valami árvizelősdorná, a világirodalom lényege meg lenne mentve s a többi mind pótolható volna. Ezek nem, mert ezek a források, melyekből a többi valamennyi merített; bélyegök az eredetiség, mely csak önmagából merit és csak sajátját adja a világnak.

Ez aránylag (annyi millióból egy pár száz) — kevés könyv közé sorolhatjuk Miguel Cervantes de Saavedra halhatatlan regényét „Az elmés nemes Don Quijote de la Mancha“-t is, melyet — vagy is inkább első darabját — a derék György Vilmos kezéből közelebbi vettünk, a Kiszalud-társaság kiadásában.

Don Quijote (a szokott kiejtés szerint don Kisott, de helyesen — s már ehhez kell szoknunk: don Kihóte) nem egészen ismeretlen már a magyar közönség előtt. Az ötvenes években, egy francia kivonat (ha jól emlékszünk a Florián) után átdolgozva, Horváth György fordításában adta volt ki Kecskeméti Szilárdy Károly. Gyermek (vagy ifjú) számára is jelent meg, egy még sokkal rövidebb kivonata, képekkel, Heckenast „Mesekönyv“ című több füzetes vállalatában.

De mindez teljességgel nem tette feleslegessé, az eredetiből gondosan készült s teljes fordítást; és mind a fordító, ki ismeretes izlésével s lelkiismeretességével teljesítette feladatát, mind a Kiszalud-társaság jó szol-

gálatot tettek irodalmunknak, midőn annak ime nagy hézagát ily jelesen tölték be.

A mai olvasó, ha Don Quijote-t kezébe veszi s olvasni kezdi, az első lapokon nem fogja azt egészen izléséhez valógnak találni. A mai regények irmodorát, érdekfeszítő eselszövényeit, szenvedélyes dialektikáját nem találja benne. Aztán irányja sem kellő ma már; most nincsenek lovag-regények, melyek ellen ez igazán don-quiotei szemlalomharcot vívni kellene még! De csak ne hamarkodja elítélését, ne vesse, hogy hiszen ez egy elavult könyv, mely a mai kor izlésének s igényeinek többé nem felel meg. Csak olvassa végig az első fejezetet, s meg fogja látni, hogy e régi könyv ellenállhatatlanul magához ragadja, s többé le sem tudja tenni, míg a vaskos kötetet végig nem olvasta, s alig várja, hogy a második is megjelenjék. Igen, mert az az elpusztíthatatlan humor, s az a mély valódiság, mely nyers eredetiségében, egyetlen hamis hangot sem ad soha: megszerzik Cervantesnek a mai — s minden kor olvasójának fülét és szívet.

Nem czélunk Don Quijote-t ismertetni. A mennyit meséről s alakjairól e szűk téren mondhatnánk, az ugys hagyományosan ismeretes olvasóink közül még azok előtt is, a kik magát Don Quijote-ot nem olvasták. Mert ki ne hallotta volna híret, a lehetetlen és nevetséges vállalatok komolyképi lovagjának, görhes gebéjén a regényes nevü Rosinanten, toldott-foldott sisakjával s nagyserüen kisserü kalandjaival? Ki nem ismeri hozzá méltó csatlósát, a pufók Sancho Panzát, s ki ne kacagott volna malorjén, mikor a korcsmabeli paraszot lepedőben hajigálták föl s fogták ki? De ismétlünk, nem elég a Don Quijote meséjét kivonatos elbeszélésekből ismerni csak; magától Cervantestől kell azt egészben hallani!

A helyett inkább a halhatatlan író életének rövid vázlatát akarnék itt megkísérteni, a fordító által művéhez adott bevezetés után, mely „Nehány szó Cervantes életéről és műveiről“ cím alatt, elég részletesen tájékozza e részben a magyar olvasót, s a Don Quijote írójának regényes és balsorsos teljes életét eleven képből görditi le előttünk.

Cervantes Mihály 1547-ben született, régi nemes, de elszegényedett családból, Spanyolország egy kis, de egyetemesen is bíró városkájában, Alcalá-de-Henaresben, hol tanulmányait is végezte. Könyveken kívül a nyilt színelőadások voltak legkedves mulatságai s költői szellemének első, elég egészséges táplálékai, mert nyers, bohózatos, de hü és igaz színekben festék a spanyol népeletet.

Tanulmányait részint Madridban, részint a salamancai egyetemen folytatta s végezte be; s itt egy alkalmi költeménye által némi figyelmet ébresztve, egy előkelő főpap, a pápai küldött Aquaviva pártfogását nyerte meg, ki őt szolgálatába vette. De nemsoká maradt abban; már egy év múlva, 1571-ben egészen más pályán, — a katonáin találjuk, melyre azért lépett, hogy részt vegyen a törökök elleni háborubban, melyet II. Szelim szultán fenyegetőleg növekvő hatalma ellen a három szövetségstárs, ugymint a pápa, Spanyolország és a velencei köztársaság szándékoztak indítani.

Cervantes korában, szegényebb sorsu spanyol nemes ifjú előtt tulajdonképen csak két pálya nyílt, melyeken emelkedni lehet: egyik az egyházi, másik a katonai. Az elsőre semmi hajlamot sem érzett magában, de annál többet a másodikra, melyről műveinek számos helyén mindig magasztalással emlékezik.

Kétségtelen, hogy az új pályára magát Cervantest is, a korabeli fiatalságnál nagy

mértékben feltalálható regényes hajlam, diesszomj, kaland- és mindenestre emelkedési vágy ragadták. A keresztényesség fő ellensége, a török ellen kelle harcra szállni; a három legkatholikusabb déli állam és román hatalmasság: szülőhazájá, a pápá s a velencezéeké inditák a szent háborút; a had kelet felé készült vonulni, minden rajongónak és ábrándos szívek tündérvilágába: mindannyi vonzó és csábító körülmény, melyek a lelkes ifjuval az új pályát egészen megszerettették.

Ezen naptól fogva a legsúlyosabb szenvedések vették kezdetüket Cervantes életében, kinek lelki nagysága azonban nem hogy megtört volna alattok, sőt ellenkezőleg szilárdsága növekedett, s igazán magasatos jellemének, hősiségének, sőt vakmerő bátorságának nem egy oly fényes jelét adta, melyek méltán tiszteletünk és csodálatunk tárgyává tehetik.

Rabságának első pillanatától kezdve lelkét a szabadulás és társai megszabadításának gondolata foglalta el. Azon roppant váltásdjú lefizetéséről, melyet Dali Mami követelt, az ő családi körülményei között csak álmolni sem lehetett, s így menekvésére semmi egyéb mód nem vala található, mint a minden esetben életveszélylyel járó vagy legalább is a szenvedéseket még sokszorosán megnehezíthető megszökés.

Szökési kísérletei, melyekkel nemcsak magát, de összes rabszásait is, hősi nagylelkűséggel s önfeláldozással, meg akarta szabadítani, rosul sikerültek s büntetésül mind annyiszor csak szigorubb bánást vontak maguk után. Hősi elszántsága megtört a sors kemény szikláján, melyhez lelánczolva maradt. Végre is váltásdjú utján szabadult meg hosszas fogságából s térhetett vissza 1580-ban hazájába. Itt azonban nem találta meg sem hadi érdemeiért a jutalmat, sem szenvedéséért a kárpótlást. Családja az ő váltásdjújáról mindenét eladta, s a legziláltabb anyagi körülmények közé jutott. Cervantes kénytelen volt ismét katonai szolgálatba lépni s az épen meghódított Portugálba ment. De a katonai pályát elvesztette már varázsát reá nézve. Visszatért — s régi vágya szerint, az irodalom terére lépett, „Galatea“ című pásztorregényével. Majd megnősült, s az életgondjai súlyosodtak rá. Kenyérkeresetből a jövedelmezőbb színpad felé fordult, de színművei nem tudtak nagy hatást tenni s csak középserűsegek maradtak, melyek magát sem elégitették ki. Aztán hivatalt keresett, kapott is, de azt szegényesen fizették s lelki vágyait sem elégitette ki. Egy hivatalos eljárásában, mint végrehajtó, a felbőszült nép által még börtönbe is vetetett. Végre megunta e sivár életet — s fölmondott.

A szükség ismét irni kényszeríté s írta: Don Quijote-ját, e nevet örökké tevő halhatatlan művet. S most vessünk egy futó tekintetet e mű czéljára, s mivel azt teljesen elérte: roppant hatására, melyet azáltal tön. Don Quijote a lovagregények s általában a magát már Cervantes korában lejárt lovagkor rajongása s a korszellem ellen küzdő erőlködéséi ellen volt intézve. (Vége köv.)

Az Olaszországban fekvő hadseregénél, s nevezetesen a flandriai harmadik ezredben (tercio de Flandres) Pülöp király összes hadainak egyik leghíresebbjében egész 1575-ig maradt, a mikor azonban, részint előmenetelét keveselvén, részint rég nem látott szülőföldére ohajtozván: elbocsátását kérte, s bátyjával Rodrigoval együtt Spanyolországba szándékoztak visszatérni.

Az 1575-ik év szeptember havában az „El Sol“ nevű hajóra keltek, Spanyolországba indulandók. A hazatérő harcosok egy ideig a legvidámabban folytatták utjukat, szeptember 26-dikán azonban, az algiri partok irányában kalózhajóval találkoztak, mely

rögtön utjukat állta, rajtok ütött, s a spanyolok leghősből védelme daczára, a tulszám folytán, a spanyol hajót elfoglalta s a rajta levőket rabszolgákká tette. A kalózhajó főnöke, egy akkor már Algirban lakó albaniai renegat, bizonyos Dali Mami volt, hasznos, kegyetlen, irgalmat nem ismerő rablófőnök. Cervantes épen ennek esett rabszolgájává.

Ezen naptól fogva a legsúlyosabb szenvedések vették kezdetüket Cervantes életében, kinek lelki nagysága azonban nem hogy megtört volna alattok, sőt ellenkezőleg szilárdsága növekedett, s igazán magasatos jellemének, hősiségének, sőt vakmerő bátorságának nem egy oly fényes jelét adta, melyek méltán tiszteletünk és csodálatunk tárgyává tehetik.

Rabságának első pillanatától kezdve lelkét a szabadulás és társai megszabadításának gondolata foglalta el. Azon roppant váltásdjú lefizetéséről, melyet Dali Mami követelt, az ő családi körülményei között csak álmolni sem lehetett, s így menekvésére semmi egyéb mód nem vala található, mint a minden esetben életveszélylyel járó vagy legalább is a szenvedéseket még sokszorosán megnehezíthető megszökés.

Szökési kísérletei, melyekkel nemcsak magát, de összes rabszásait is, hősi nagylelkűséggel s önfeláldozással, meg akarta szabadítani, rosul sikerültek s büntetésül mind annyiszor csak szigorubb bánást vontak maguk után. Hősi elszántsága megtört a sors kemény szikláján, melyhez lelánczolva maradt. Végre is váltásdjú utján szabadult meg hosszas fogságából s térhetett vissza 1580-ban hazájába. Itt azonban nem találta meg sem hadi érdemeiért a jutalmat, sem szenvedéséért a kárpótlást. Családja az ő váltásdjújáról mindenét eladta, s a legziláltabb anyagi körülmények közé jutott. Cervantes kénytelen volt ismét katonai szolgálatba lépni s az épen meghódított Portugálba ment. De a katonai pályát elvesztette már varázsát reá nézve. Visszatért — s régi vágya szerint, az irodalom terére lépett, „Galatea“ című pásztorregényével. Majd megnősült, s az életgondjai súlyosodtak rá. Kenyérkeresetből a jövedelmezőbb színpad felé fordult, de színművei nem tudtak nagy hatást tenni s csak középserűsegek maradtak, melyek magát sem elégitették ki. Aztán hivatalt keresett, kapott is, de azt szegényesen fizették s lelki vágyait sem elégitette ki. Egy hivatalos eljárásában, mint végrehajtó, a felbőszült nép által még börtönbe is vetetett. Végre megunta e sivár életet — s fölmondott.

A szükség ismét irni kényszeríté s írta: Don Quijote-ját, e nevet örökké tevő halhatatlan művet. S most vessünk egy futó tekintetet e mű czéljára, s mivel azt teljesen elérte: roppant hatására, melyet azáltal tön. Don Quijote a lovagregények s általában a magát már Cervantes korában lejárt lovagkor rajongása s a korszellem ellen küzdő erőlködéséi ellen volt intézve. (Vége köv.)

Az Olaszországban fekvő hadseregénél, s nevezetesen a flandriai harmadik ezredben (tercio de Flandres) Pülöp király összes hadainak egyik leghíresebbjében egész 1575-ig maradt, a mikor azonban, részint előmenetelét keveselvén, részint rég nem látott szülőföldére ohajtozván: elbocsátását kérte, s bátyjával Rodrigoval együtt Spanyolországba szándékoztak visszatérni.

Az 1575-ik év szeptember havában az „El Sol“ nevű hajóra keltek, Spanyolországba indulandók. A hazatérő harcosok egy ideig a legvidámabban folytatták utjukat, szeptember 26-dikán azonban, az algiri partok irányában kalózhajóval találkoztak, mely

rögtön utjukat állta, rajtok ütött, s a spanyolok leghősből védelme daczára, a tulszám folytán, a spanyol hajót elfoglalta s a rajta levőket rabszolgákká tette. A kalózhajó főnöke, egy akkor már Algirban lakó albaniai renegat, bizonyos Dali Mami volt, hasznos, kegyetlen, irgalmat nem ismerő rablófőnök. Cervantes épen ennek esett rabszolgájává.

datos vagy öntudatlan humor kifejtve. Ha fölelevenítjük ezen emlékeinket és Fairley most kiadott „sirirat-gyűjteményének“ angol adatait lapozgatjuk, meglepő hasonlatosságokra fogunk találni, az angol és magyar nép bölcselmi, sőt metafizikai józságának legjellemzőbb nyilatkozataiban, a siriratokban.

Egy angol temetőben a kovács sarkóvára ez van írva: „Kalapácsom és fogóm nyugszik, fuvómnak nincs szele, tüzem kialudt, műhelyem elpusztult, csavarom portól van fedve, szemem elfogyott, vasam oda van, szegeimet kihúzták, az én munkámnak vége. Tűs-zötötte tetem végre nyugszik, lelkem, mint füst fölemelkedik, hogy megáldassék.“

Azt hiszem, hogy ennek hasonmására nem egy magyar temetőben fogunk találni.

De ennél jellemzőbb és érdekesebb az angol sekrestyés sirirata, ki úgy látszik sokféle szerartást végezett; ez így hangzik: „Itt nyugszik az öreg Haro, gondolt megvisselve, ki egykor harangozott, sirt tudott ásni és „Ament“ mondani. Szent énekek éneklésére bírt Sternhold nyelvvel és Hopkin tündejével. Enekekt, fujta, míg tüdeje bírta. Sok lakomát szerzett a férgeknek, míg magának kenyérre volt szüksége. De imo elment, börtöntől, csontostul, hogy kiegészesse azokat — meghalt. Vedd el ásóját és folytasd mestereséged, mert ő megszünt létezni. Fedd be annak csontjait, ki napszámra dolgozott a — halálnak.“

A részeg ember sirirata durvább is, gunyosabb is.

„Ki nyugszik itt? Ki gondolná! Mert az öreg Watts Clapper az, ha akarsz valamit inni adni neki. Inni adni egy halottnak? Miért ne? Hisz míg élt, mindig szomjazott.“

Ennél még eredetibb egy szakácsné sirirata, mert az szépen elmondja, hogy: „E halom alatt nyugszik Shoven Batchelor Eleonora porladozó hamva, ki nagyon járatos volt a pástétomok, kalácsok, torták készítésében hasznos foglalatosságában. Mikor élt, régen megcsinálta volt utolsó „felfújtját“ (puff), melyet férje nagyon megdicsért. És most ő itt fekszik, rossz pástétomot csinál, azon reményben, hogy fölemelk hantját.“

Hanem vannak, épen mint nálunk, Angliában is szójátékokból álló siriratok, melyeket jól vizsgálva adni nem lehet. Így egy Cave (gödör) nevű ember és a sir angol neve között van több szójátékból álló sirirat, melyet eredetiben ide igtatok:

„Here in this grave there lies a Cave
We call a cave a grave,
If cave be grave, and grave be Cave
Then reader, judge, I crave,
Whether dveth Cave lie here in grave
Or grave lie here in Cave.
If grave in Cave here buried lie,
Then, grave, where is thy victory?
Go reader, and report here lies a Cave,
Who conquers death and buries his own grave.“

(„E sírban nyugszik egy gödör, mi a gödört sírnak nevezzük; de ha a gödör sír és a sír gödör, akkor olvasd, kérlek, itél meg: vajjon gödör fekszik-e a sírban, vagy a sír a gödörben. Ha a sír van eltemetve a gödörben: akkor sír, hol van a te győzelmed? Menj, olvasd, és mondd el, hogy itt fekszik egy gödör, ki meghódítja a halált és eltemeti saját sírját.“)

Nem lehet megtagadni, hogy ez elég finom és elég szelleműs összejáratás. De a gloucesteri székesegyházban van egy Calf (Borjú) nevű nemes ember eltemetve, kinek sírkövén a következő, nem épen szelleműs fölirat van: „Oh kegyetlen halál, ravaszabb vagy a róknál; mert megölted ezt a Bornyut, mielőtt ökörré lett volna.“ — Azt hiszem, hogy a szegény boldogult tehetségei nem épen magasra vannak dicsérve e siriratban. Különös, hogy csaknem így, sőt gorbombáiban hangzik a következő francia sirirat: „Itt nyugszik Borjú János, meghalt a nélkül, hogy Ökör vagy Bika lett volna.“

Nálunk is nagyon divatos a néből szójátékok csinálási a siriratokon; de ily szabadosságot meg sem vesz magának a mi sirirataink költészeté. Egy nagyon régi (1687-iki) angol sirirat már szelidebb és türethetőbb szójátékokat csinál, mikor ezt mondja: „E sírban, róssa-ágyon, nyugszik Róza János, neje és kilencz gyermeke.“ De már groteskebb a következő szójáték: „Jeruzsálem átka nem teljesült rajtam, mert itt köt Köven látsz.“ T. i. Könek hívják azon egyént, ki ott nyugszik.

Mindezeket eredetiségben túl tesz több amerikai sirirat, melyekben már az amerikai reklám

szellem kezd tért foglalni. Így egy sírköven a fölrát a hirdetés és gyászlapot következő különös módon egyesíti: „Itt nyugszik Smith Janka, Smith Tamás márványmetsző felesége, ez emléket emelte férje hódolatul emlékeztetének és mutatványul műveiből. Ilyenforma emlékköveket csinál 250 dollárért.”

Ennél még körülményesebb a következő: „Mehalt 11-én, boltjában. No. 20. Greenwich-Street, Jones Eduard, nagyon tisztelve mindazok által, kik ismerték őt és dolguk volt vele. Mint ember szer-tetre méltó volt, mint kalapos becsületes és mérsékelt. Erényei minden árt felül multak és kástor-kalapai csak 3 dollárba kerültek. Özvegycet hagyott hátra, hogy sirassa veszteségét és nagy készletet, hogy családja javára olcsón eladassék. Akkor ragadtatott el a másvilágra, mikor nagy mennyiségű selyemkalapnak valót vásárolt, melyet oly olcsón vett meg, hogy özvegye olcsóbban adhatol kalapot, mint a város bármely más kereskedőháza. Szomorodott családjá pontosan fogja folytatni az üzletet.” — De ez már annyira üzér-szellemet lehel, hogy az ember kénytelen visszatérni — Angliába.

Nagyon ritkák a leíró siriratok. Ezért érdemes lesz e fölrátot olvasni, (mely Fairly könyvében elősem fordul,) melyet a „Spectator” egyik olvasója tett közzé: „És fia, János, a becsületes nevű, kis alakkal, görbe lábbal. Kis portióval megelégedett, boltot tartott Wigtownban és ez minden.” Nemkülönböztetve érdekes egy 103 éves öreg ember sirirata: „Lee József meghalt, elment. Soha többé nem fogjuk látni. Egy régi, barna kabátot szokott hordani, mely azelőtt végig be volt gombolva.” Ez leírás ugyan, de aligha föl lehetne az öreg az után ismerni. Oxfordban pedig a haláleset következő különös módon van egy siriraton előadva: „Minden barátomnak isten hozzádot mondok. Hirtelenebb halált soha sem láttam. Épen az öreg lovat vittem megítatni: megragadt, megölt engem, egy szempillantásnál rövidebb idő alatt.”

Franklin önmagának csinált siriratot, azt hiszem többen ismerik: „Maga a munka nincs elveszve, mert (ezt hiszi) még egyszer meg fog jelenni, új és szebb kiadásban; kijavítva a Szerző által.” De annál ostobábbnak tűnik föl a következő: „Itt nyugosznak Nichols Tamás földi maradványai, ki meghalt Philadelphian, márcziusban, 1753. Ha élt volna, itt temették volna el.” Egy leány sirirátán pedig a következő különös szöveg fordul elő: „Jones asszony unokahuga,

ilyeneké a mennyeknek országa.” Egy másik leányról pedig el van mondva, hogy „meghalt zöld gyümölcsöt éve, a halhatatlanság áldásának teljes reményében.” Ennél egyszerűbb igazság van mondva egy másik leánykáról, kiről a sírkő följegyzé, hogy „meghalt cipőiben.” Emlékeztet a mi ismeretes siriratunkra: „Született Debreczenben, meghalt hasragásban.”

Azt hiszem, hogy a fanebbi jellemző vonások meggyőzheték olvasóinkat arról, hogy a mi sirirataink költészet és humor, sőt bölcsészet tekintetében is, kiállják a versenyt az angol sírfölrá-

A győzelmi oszlop Berlinben.

tokkal. De másfelől a sok eredeti angol vonás és jellemző ötlet reám nézve mulattató olvasmány. A tette azon különös gyűjtemény, mely a legregibb siriratok irodalmát tartalmazza. Nemzeti jellemünk tanulmányozása tekintetében, nem ártana az irodalomnak, ha egy magyar Fairly találkoznék.

H. S.

A győzelmi oszlop Berlinben.

1873. szeptember 2-ik napja sokáig élni fog a berliniek emlékeztetésében. E napon leplezték le azt a győzelmi oszlopot, melyet az 1864., 1866., 1870-

és 71-dik évi diadalmas katonák és az általuk kivívott győzelmek emlékének megörökítésére az ország emeltetett. Nagyszerű, s oly nagy győzelmeket kivívott nemzetre nézve mindenesetre lélekemelő pillanat volt, midőn az emeltett napon délelőtt 11 órakor a német császár parancsára a csapatok tisztelgése és „Hurrah!” kiáltása között, mialatt a zenekarok a „Heil dir im Siegeskranz” kezdetű népszerű győzelmi dalt játszották, az emlék-oszlopot elfedő leplek szétáruztak és az emlék teljes pompájában állt ott a sokaság szeméi előtt. Az ünnepély az ugynevezett „Königsplatzon” ment végbe. A városból az összes harangok zugása hangzott és az Alserhidről lövés dördült el, s végre hogy az „isten dicsőségének” is megadassék a maga része, a főtemplomban a Ferencz-császár-testőrezred zenekarának kísérete mellett a „Nun danket alle Gott” kezdetű régi német imadalt énekelték el.

Az emlék-oszlop, miként mellékelt rajzunkon látható, egy négyszögű alépitményből áll, melynek granit lapján a templomszerű csarnok és a győzelmi oszlop emelkedik, tetején Victoria szobrával. Az alépitményt féldomborművek díszítik, melyek az utolsó három nagy háborúból tüntetnek föl egyes jeleneteket, a többek közt a győzelmes hadsereg bevonulását is Berlinbe 1871. jun. 16-án. Az előoldalon e fölrát olvasható: „Das dankbare Vaterland dem siegreichen Heere.” („A hálás hazza a győzelmes hadseregnek.”) A csarnok, melyet 16 egy kődaraból kifaragott oszlop tart, 30 lábnyi átmérőjű tért foglal magában. Ez oszlopos körcsarnok belsejét Werner tanár körfestményei díszítik, a melyeket később mozaikképekké fognak kidolgozni.

E templomszerű csarnok tetejéről emelkedik föl a győzelmi oszlop, melyet három egymás után követ-

kező fokozatban 20—20 dún, osztrák és francia megaranyozott ágyúcsőből képezett koszorú díszít; az oszlop csúcán trónol a Drake által készített Victoria, sással koronázott sisakban és magára tartott babér-koszorúval; balkezeiben egy vaskereszttel díszített lobogót tart, melynek hegyéig az emlék-oszlop 194 és 1/2 láb magas.

Az oszlop belsejében 192 foku kényelmes oszlop vezet föl a márvány falak mellett. Két-három helyen pihenők szakitják félbe a lépcsőt, hol alkalmas ülőhelyek várják az elfáradt fölmenőket. E lépcsőt keskeny ablakocskák világítják, melyek lőréses módjára vannak a falba vágva úgy, hogy alulról alig vehetők észre. Fönt

a kölépcső vaslépcsővé változik át s a fölmenő végül egy cserfából készült kijáró ajtóhoz ér, melyen át a balkonra lép, a Victoria lábaihoz.

Onnan fölülről szép körlátvány tárul a szemlélő elé. Pusztá szemmel is el lehet látni Berlin határait jóval túlra, sőt délfelé Potsdam tornyai is elég tisztán láthatólag emelkednek ki a távol ködéből. Alant szép látvány terül el, mely az állatkertot, a király-tért, Kröll hatalmas gyártelepét, az Alserhid mellett álló díszes épületeket, a brandenburgi kaput és a potdami pályaudvart öleli magába, míg a városból a tanácsház, a királyi vár, a templomtornyok stb. stb. tűnnek elő, melyek közt az embertömeg hangyabolyként hemzseg és mozog ide s tova. A gyárpart üző külvárosok füstölő kéményei s a császári város felé minden oldalról sietve közeledő vaspályavonatok csak emelik a mozgalmass körlátvány érdekességét.

Az építést több kitünő építész, legutóbb pedig Rasche Pál vezette. A költségek, a melyeket sokan 2 millió tallérra tesznek, állítólag nem haladják túl a 600,000 tallért. Bár a legtöbb németországi lap tele van e győzelmi oszlop nagyszerűségének s izlésteljeségének obligát magasztalásával, tagadhatatlan, sőt néhány lap be is vallja, hogy valami magasabb műizlést aligha képes volna kielégíteni.

S. L.

Temetés a Vogesekben.

A francia Kárpátok erdős rengetegéből van véve jelen képünk tárgya, abból a vadregényes vidékből, melynek tájain és népében még megvan az ősi természet költészetének az a zománca, melyet semmiféle civilizáció róla letörölni nem bírt. A hegyvidék jámbor pásztornepe — itt is, mint mindenütt — megőrizte romlatlanul őseredetiségét, elődei gondolkodásmódját és a százados szokásokat. A hegyek igen jó bástyák az újítás

Ott a hegytetőkön ma is közelebb van az ember az éghez.

Képünk joggal mondható egy esettel irott elégiának. Annyi fájdalom, annyi bensőség van benne kifejezve, mintha csak egy gyöngéd költemény lenne e zord valóság. A hazája védelmében

Örökre lezárják szemét. A hazáért halt hőre nem vár se trombiták tisztelgő zenéje, se kíséző gyászlovás, a bajtársak nem állnak ki ünnepelő egyenruhában megadni neki a végtiszteletet. A kesergő család veszi körül csupán s a jó szomszédok, a falu szánakozó népe előjön, beteszik abba az öt deszkába, melybe elvégre a világon minden befér, letakarják a gyászleplel, felteszik két hajlott fából összelátolt szánra és a család, a rokonság s a jó ismerősök kikisérlik a faluból; a szán alatt csikorgó hó olyan szomorú kíséret ahhoz a halk zokogáshoz, mely egyiknek-másiknak kebeléből kitor és a hideg, ez az igazán konzervatív olem, gyöngygyé fagyasztja a szemben a könyvet, mintha tovább akarná megőrizni a fájdalmat.

Elöl viszik a keresztet, talán egy könyöröltes komaasszony, az is lefelé fordítja fejét, hiszen elég ideje lesz megfordítva állni. Egy férfi és két öreg asszony belefogódik a szán köteleibe, egy negyedik hátul tolja a koporsót, így segítik ki „addig a mesyéig, hol a tulvilági élet megkezdődik.” A testvér, a hug, a feleség és a többi házbeli, részben eltakarva arcát, a fagytól-e vagy a könyvtől, vánzorong utána a süppedő hóban. Leghátul pedig, a kert-kerítésre leborulva látszik egy alak. Az az öreg anya, kitől az aggság és gyöngeség még azt a szomorú elégtételt is megtagadta, hogy ha már el kellett vesztenie gyermekét, kikisérhetné legalább. Életének legnagyobb vigasza volt talán s most szívét, lelkét úgy megfosztva, annyira letarolva látja, a minő az a táj ott körülötte.

Az egész táj ködös, homályos, mintha az is gyászolna. Egy kicsi gyásztorónt, az anyaországtól elszakadt, a gyászoló Elzász történetéből, melyet Brion festész ecete oly olvashatóvá tön minden nemzet nyelvén.

Riedl Szende.

Temetés a Vogesekben.

fölforgató viharai ellen s a konzervatív szellem sehol nem üt oly állandó, háborítatlan tanyát, mint a hegyek között. Oda menjen, a ki az emberiségnek a természetben, a vérben gyökeredző változhatlan örök szükségleteit, a szabadságot s az erkölcsök romlatlanságát tanulmányozni akarja.

a fák, megjön halk, nesztelen szárnyon, mintha csak belopódznék, a tél szelid esője, a hó s fejez lepelt borít erdőre, mezőre mindenüvé. A fejez halotti lepel megérkezett, a szegény haldokló nyugodtan szállhat föld alá, nem marad eltakaratlan, meggyászolatlan. Oly jó lehet pihenni a hólepel alatt!

Riedl Szende.

(1831—1873.)

Midőn 1858-ban a magyar tudományos akadémia a szabadságharc óta fölfüggesztett működését ujjal megkezdette, az első

közgyűlés alkalmával a nyelvtudományi osztály levelező tagjai közé Riedl Szendét is megválasztotta. A „Magyarische Grammatik“ íróját ekkor hazájában vajmi kevesen ismerték, ma pedig a legerőteljesebb férfikorban elhunyt tudós egyetemi tanár halála nemcsak a hazában, hanem külföldi tudományos társulatok kebelében is, melyek érdemeinek elismerésül tagjaik sorába fölvetették, közzérvétet ébreszt.

Riedl Szende született 1831-ben Besztercebányán. Atyja kamaralis tisztviselő és a kath. egyház rendületlen híve volt, azért fiát születése percétől fogva az egyházi pályára szentelte és csakis a kolostorok lakójának található „Mansuetus Anselmus“ névre kereszteltette. És Riedl Szende, midőn 1847-ben a besztercebányai gimnáziumból kikérült, csakugyan az egyházi pályára lépett. Azonban a heves képzelme és tudományos irigya ifjú a nagyszombati seminarium falai között kevés gyönyörű talált Kempis Tamás és a jezsuita moralisták asketikai irataiban és egyik rokonérzelmű növendék — később pedig tanártársával, Bartal Antallal, a német bölcsészeti műveit, nevezetesen Fichte iratait tanulmányozta.

Midőn a szabadságharcz alatt a növendékpapokat világgá bocsátották, Riedl Szende nem vált meg azonnal, mint társai közül többen, a papi kőntöstől, hanem szülővárosában a Szumrák-családnál nevelősködvén, szíve csakhamar szerelemre gyuladt növendékeinek nővére iránt és midőn meggyőződött arról, hogy érzelmei viszonszerelme találtak, ott hagyta a papi pályát és szíve választottját nőül kérte. Azonban a család a vagyontalan, bizonytalan jövőjű fiatal embertől megtagadta a leány kezét. Riedl Szende előbb egy költemény-füzérben („Wehmuths-Klänge“) adott kifejezést lelke fájdalmának, de csakhamar bámulatos erélyvel és kitartással oly állást igyekezett magának kivívni, hogy a Szumrák-családnál ismét kérvényként jelentkezhessen. Fărăozása meg lőn jutalmazva. 1852-ben a löcei gymnasiumban helyettes tanáru alkalmaztatott, de rövid idő múlva már a prágai egyetem magyar nyelvi tanszékén találjuk őt.

Riedl prágai tanszékének története sokkal érdekesebb, hogysem arról e helyen — legalább röviden — meg ne emlékezzünk. Midőn Thun gróf 1849-ben az osztrák egyetemeket valóban szabadelvűi alakpon újraszervezte, sikerült az osztrák egyetemekre kiváló külföldi tudósokat tanárukul megnyerni; így egyebek közt Prágában Schleicher és Curtius tanítottak, kik közül az első az indogermán összehasonlító nyelvtudományban, az utóbbi pedig a classica philologiában elsőrangú világhírű tekintélylyé vált. Schleicher indítványára a prágai egyetemen a magyar nyelv számára is tanszék állítottott föl, melyre Grillparzer pártfogása következtében, kivel Riedl Speranszky orosz miniszter leányának Bagreff-Speranszky grófnőnek házánál ismerkedett meg, s ki a fiatal idealista iránt szokatlan érdekel viseltetett s fentebb említett német versfüzetét is érdeklé olvasta, ő nevezetett ki, bár gondolhatjuk, hogy a löcei gymnasium helyettes tanára akkor még nem igen volt széles körben ismeretes. Az ifjú egyetemi tanár Schleicher és Curtius társaságában csakhamar arról győződött meg, hogy tulajdonképen mit sem tud; azért nem kezdte meg rugtón előadásait, hanem ernyedetlen buzgalommal tanult, Schleicher előadásain rendszeresen megjelent, és az összehasonlító nyelvtudomány e kitűnő művelőjének tanítványául szegődött. Tanulmányainak befejezte után rugtón Besztercebányára sietett és másodízben kérte nőül szíve vá-

lasztottját. A szülők látva a szeretők kitarását, most nem tagadták meg beleegyezésüket és Riedl 1855-ben oltárhoz vezethette azt a nőt, kit évekig csaknem reménytelenül szeretett.

Riedl prágai tartózkodása átalában életének fénykorát képezi: kitűnő tudósok társaságában nagyra törekvő szelleme folyvást ösztönt nyert a munkára és minden munkálkodását sikerkoronázta. Itt írta meg a „Magyarische Grammatik“ című művét, tudományos alapokon, s művét a német nyelvészeti irodalomban is ritka elismerést nyert. Ezenkívül német fordításokat adott a magyar lírikusokból; s a königinhofi kéziratot, a régi cseh irodalom e becses ereklyéjét, magyar fordításban először adta ki; „Kritische Blätter“ cím alatt, pedig irodalmi folyóiratot szerkesztett.

Ily tevékenységet fejtett volt ki már Riedl, midőn Thun Leo gróf ultramontán törekvései következtében a prágai egyetem tanárai egymásután visszamenek Németországba; hazánk fia a megszokott körön kívül idegennek érezvén magát a cseh fővárosban, szintén visszatért övéhez és itt keresett magának megfelelő alkalmazást.

Midőn az októberi diploma megjelent, Riedl Szende emlékiratot szerkesztett, melyet kivüle Corzán Gábor és Bartal Antal is aláírtak (megjelent a „Pesti Napló“ 1861-ki I. számában); ez emlékiratában sürgette az akkori kormányt, hogy az ugynevezett állam-gymnáziumokban működő „germanisatorokat“ bocsássa el rugtón. Riedl lelkes szavai nemcsak a kormánytól hatottak, hanem az egész országban viszhangra találtak, mert az állami és községi tanodákban azon tanárok, kik a hazai nyelven képtelenek voltak előadásokat tartani, azonnal elbocsátattak és ez alkalommal nevezetett ki Riedl a pesti állam-gymnázium tanárává. Munkásszelleme itthon is tágas működési tért talált. Legelhangyaltabbnak a kritikai tért látván, a szükségnek akart megfelelni s előfizetést hirdetett a „Kritikai lapok“ című folyóiratra és bár nem érkeztek elegendő számu előfizetők, megindította a vállalatot, mely eleinte csupán irodalommal foglalkozott, később azonban a tanügyet is fölkarolta és „Kalauz“ nevet vett föl. E folyóirat is a pártolási hiánya miatt megszűnő, Schwarz Gyula és gr. Lázár Kálmán társaságában az „Új korszak“ című lap szerkesztésénél működött közre, továbbá Majláth Kálmán gróf társaságában a „Vész“ című politikai lapot is szerkesztette. Ezenkívül több tankönyvet és tudományos, jelesen nyelvtudományi értekezést írt, és nagy szorgalommal gyűjtötte az anyagot a tudományos magyar grammatikához, melynek szerkesztésével az akadémia által bízott meg.

E sokirányú irodalmi tevékenység mellett tanári hivatása is nem csekély mérvben vette igénybe idejét. 1863-ban az összehasonlító nyelvtudomány egyetemi magántanárává képesítettvén, sok gondot és időt fordított egyetemi előadásainak kidolgozására; majd ismét 1866-ban a német nyelv és irodalom tanárává nevezetvén ki, ujjolag egyetemi előadásai számára gyűjtötte az anyagot. Végül meg kell említenünk, hogy Riedl a társadalmi téren is felejtethetlen érdemet szerzett magának az által, hogy a budapesti tanár-egyletet létre hozta, mely nemskára országos egyletté kibővülve, hét éves főállása alatt a középtanodai tanügyen sokat lendített.

A mily munkásságot fejtett ki Riedl ifjú- és férfikorának első éveiben, oly mérvben hanyatlott tevékenysége élete végszakában. A szakadatlan szellemi tevékenység által megrongált testi szervezetének ruga-

nyossága gyors hanyatlásnak indult; inkább balsors, mint önmaga-okozta zilált anyagi helyzete is elnyomta a termékeny szellemet, mely a vállaira nehezedő sulyos teher alatt időelőtt megért. A könnyelműséggel határos szívjósága, irodalmi vállalatának sikertelensége, testi ereje s egészségének folytonos hanyatlása, a jobb sorsra érdemes férfiú szellemét lenyűgözték, míg a jövő halál sokat zaklatott életének okt. 17-én véget nem vetett. Barátai, különösen pedig az ifjabb tanári nemzedék örök hálaival fognak megemlékezni róla, mint a ki őket jobb napjaiban folytonos tevékenységre buzdította és a kezdőket tanácsaival gyámolította. Dr. Cs. K.

Kazinczy Ferencz fogsági naplója.

(Folytatás.)

Julius 31-én Kerepesen mulatánk. Hirgeiszt és az ő anyagi szépségű leánya jönnek, és csak másnap reggel mennek, midőn mi. De Niniről alább. Ebéd Gödöllőn, hálás Bagon.

Leszállván szekereinkről, én ellorám magamat a többiektől, egyenesen a plebánushoz Uram! én az urnak nevé sem tudom: de az ur pap és így békeség anygala. Fogasson az ur, s menjen által báró Podmaniczky Lászlónéhoz, s jelentsé, hogy én Kazinczy Ferencz most jóvők Kufsteinből s megyek Munkácsra. Hírekért esedezem az anyám, testvérim s ismerőseim felől.

Poroszkay plebánus ur, később váci kanonok, ment, s igen nagy örömmel ment.

El is felejtém vacsoránk mellett, midőn jöve a plebánus, s vele két cseléd. Tokajjál, ménésivel, champagnerrel, sódaral, füstölt nyelvekkel, gyümölcsecel. A báróné kéret, hogy holnap még ne induljunk, s előtt elölkbe jó ki a bagi töltsére.

A bagi töltsésem meglátánk a két szürkét. A báróné jöve és leánya, most gr. Wartenslebené. Beszélte, hogy egy Kazinczy jegyben van báró Hellenbach Eszterrel, ki szép, jó, nagy neveltetésű, gazdag és igen ifjú. Az, a kivel gyűrűt váltta, Kazinczy István volt, az András fija; hogy Teréz él, hogy gróf Török Lajos él, de elvevők hivatalát a kőmivesség miatt. — Chipault sok ideig nem lelő helyét, Páris óta nem láttam ily dómát, ezt kiáltozó mindég s kinosan.

Augusztus 2-kén Hatvanban ebédelünk, éjszákára Jászberényben. Keoskés László ifjú prókátora kihivata az ebédűl; monda, hogy Göncz-Ruszkára megyen, s én pugillárisab irék néhány sort a hugomhoz Kraynik József néhez. Ott mulatánk aug. 3-kán is.

Augusztus 4-kén Jász-Apáthiban.

Augusztus 5-kén Erdő-Telek; s itt egy szép scéna várt. Paraszt házakba szállítottak bennünket, s látánk, hogy a hely plebánusa hállalkodik tisztjainkkal. Ez a jó ember megértvén, hogy tisztetek érkezének falujába, kiméne hozzájok s kérte Bastendorfort, hogy 3-ad magával vacsoráljon s háljon nála. A tiszt mentegte magát, hogy a tiszt az ő nyelvét, ő a papét nem érti, s így vele némán fogna ilni, hanem válaszon közölünk a kit tetszik, s vigye. Én, Hirgeiszt s Smetanovics menénk, s én csak azért is, hogy híreket halljak. Az utcán valánk már, s a pap monda: Uram vendégeim vagytok, de engedjétek tudnom neveiteket. Micsoda? igazán Kazinczy? nyakamba borula s megcsókola. Szó nélkül menénk tovább. Ismét nyakamba borula s megcsókola. Kőszeghy György vala a jó ember neve, s kőmives volt, de a mit én nem tudtam.

Beérvén a házához, gazdasszonyát kiáltozta. Főzzön kend elő jó vacsorát, a mint kamarántól telik; kedvesebb vendégeim nekem nem lehetnek. Hirgeiszt s Smetanovics meg nem tudák fogni, mint lehet pap ily jó ember. — Mintha nem lehetne még a pap és a német is.

Augusztus 6-kén Szihalom, éjszákára Keresztes.

Augusztus 7-kén Keresztesen megpihenénk, 8-kán Köröm.

Augusztus 9-kén Bata Pállal jövök össze, Szerencsen és Józsa Antallal, a Kazinczy Péter leánya férjével.

Augusztus 10-kén délre beérünk Tokajba. — A város összefutott látásunkra, tömve vala a ház. Szállásunk a városházánál, Oberstlieutenant Avisani, ki felől az egész világ tudta, hogy titkos Polizey, hozzá izene Bastendorfhoz, hogy még akkor nap induljon. Szulovszky és én mepléniek vagyunk s fél a scenátűl. Bastendorf visszaizent, hogy ő jul. 1-ő napja óta hord bennünk, ismer s mindenért felel.

Ebédűtájban kérünk nézőinket, hagyának magunkban, d. u. eljöhhetnek. Elszlottak.

Asztalnál ülünk, s nyilik az ajtó. Egy aszszonyos bélep, meghajtja magát, közelit, megáll minden szó nélkül. Ez nem szép, kértük hadjanak csendesen ebédelnünk, s imhol még ebéd alatt is! Az asszony nyakamba borul sirva. Klári az Istenért! te vagy! Kraynikné hugom vala, leányával Tercsivel és Loyzi fiájával, s az az én mentemben.

Estve Chipault elindul az utcán egy rövid ruhában, derelye kalapjával. Az embernek minden mozdulása mutatá az idegent. Avisánin rá kiált ablakából: Wer ist Er? (Kicsoda maga?) Az felel francziás hangon. Avisáni figyel. — Ki meggyen felkötött karddal? Kicsoda az ur? — Én? Francia Oberster. — Tessék velem jönni. Lehitavja Bastendorfort. — Impol hozom az ur foglyát, a ki az utcán szabadon bolyongott, s declarálom, ha holnap reggel nem indul az ur, staféta által teszek panaszt. Bastendorf menté magát, hogy én és Laczkovics hánytatóval fogunk élni; s ő csak holnap után indulhat; felel, hogy senki sem fog elszölkni. Avisáni még azon éjjel elküldé panaszát. Éjjel jöttek József és Miklós öcséim.

Tokajból tehát aug. 12-kén indulánk. Avisani kikocsizott Rakamazra, hogy lássa, mint megyünk, s megvagyunk-e mind. (Szegény Chipault csak nem nyughatott, visszaverette Avisánitól, nem mere kimenni az utcára, de a háznál setét helyeken lesekkedett. A konyha leányai le-tölték a moslékot a folyosóról, s Chipault végig vála öntve. Még hallom, mily sivatag hanggal sikoltozva jöve föl a gradícson, s kiterjeszté kezeit, hogy az oda öntött moslék még jobban el ne mocsokolja. Nem fogja felelteni Tokajt.)

Délben már Kótajban valánk. Ibrányi Károlyné asszony kéreté szálljunk oda, de Szulovszky nem akart, hilyában monda, hogy az az asszony testvére Kraynik sógoromnak, s háza fogadó, ne vonjuk el magunkat. Az asszony ismét, s harmad-sor is hivata. Végre tisztjeink is kéri Szulovszkyt; mentünk. Szulovszky megszereté a tiszteletes asszonyt, s halásra is ott maradánk.

Augusztus 13-kén Kótajban.

Augusztus 14-kén viradtakor az anyám cselédje egy Mufti nevű lovomom, melyet egy katoná Belgrádból hozta kanca anyjával, akkor még csikót, Kótajban vala. Az anyám Boglányban vára, s ide küldé megtudni, hol vagyunk? Feleltem, hogy még ebéd előtt csókolni fogom kezét.

Augusztus 15-kén Káraszon hálunk, én egy kocsin utazván az anyámmal és József öcsémmel.

Augusztus 16-kán, 17-kén s 18-kán az anyám Consil. s beregi első alispán Lónyay László urnak háznál beszállott, s harmadnapig vendégele a más kamarából, mert sem a Consiliarius, sem az asszony, sem gyermekei nem valának a háznál.

Augusztus 19-kén Csarodán hálánk.

Augusztus 20-kán elválnak az anyámtól Csarodán. Éjszákára Beregszászra értünk.

Augusztus 21-kén Berogszászon orvossággal éitem. Gyűlték a vásárra az emberek s megtudván, kik vagyunk, tolakodék minden hozzánk, s hozzá ajándékat, egy kosár körtylevét, szilvát, diót, főtt vagy sült kukoricát. De micsoda nép ez a magyar? kérdé Chipault, hiszen ez voyage de triumphe (diadal-ut)! Ha visszamegyek Párisba, elmondom, mint fogadtátunk itt, holott Ausztriában, Baviáriában, Csehországban, Salzburgban csókáln egyebet nem adának.

Vacsoránál ülünk, midőn a vármegye Com-missariusá belép. Méltóságos Cons. Vicispán ur tiszteli az urakat, s sajnálja, hogy szerencseje nem leheté háznál láthatni, s ime kedveskedik ezek-vel: tokaji bor, kenyér, sódar, füstölt nyelv, pickóta és édességek, gyümölcs és a katonának két eleven ürü. Chipault meresztette szemeit. Racontez tout cela á vos parisiens. (Beszélje el mindozt a párisiaknak!) monda nekí.

E napra jegyzésemben e két nevet lelem: Rékay, Barta s gyalizatlan v. ilom meg vétkemet, hogy egy nagyon szép lelkű ember nevét elfelejtém. Egy szegény sorsu nemes ember hozám vonakodék. — Uram, szegény ember vagyok, s nekem nincs szükség az én pénzemre. De ki tudja mily bajba jöhetsz, kérlek vedd e két forintot, s kezembe adá a 6 huszart. Megcsókoltam az embert. — Uram, monda, ezt a pénzt soha el nem költöm örömmel, sőt kevelykedve fogadom el az ur alamiznáját. Engedje Isten, hogy ha kiszabadulok, megérdemelhessem. — Erdemetlen valék jóságára, nem tudom Rékay vala-é? vagy Barta? és neki a szép tettet soha meg nem köszöntem.

Most (aug. 27-kén 1828.) akadok régen nem illett papirosaimban e jegyzésemre.

Augusztus 23-kén Gátra érének ebéd tájban. Ez utolsó státió Munkácsra. A fogadó szobácskaja mocsok volt és szik, a napok, az éjszákák szépek. Kinn vettetés megágyainkat a gypen. A franczia Oberster benn akara hálni, s Bastendorf azt nem ellenzé.

Augusztus 24-kén Hörde előre ment Munkácsra bejelenteni, hogy másnap megérkezünk.

Augusztus 25-kén viradta felé felvere az egyik commandirter álmunkból, hogy Chipault elszökött. — Ide pisztolyomat, hogy magamat keresztül löjjem, kiáltá Bastendorf. Mi kértük csendesedjék el. Chipaultnak sem passusa, sem pénze többé, nem tudja a nyelvet, nema státiót, a Tiszán keresztül nem mehet, s mi mindenfelé küldjük a currennt. Még ma kéznél leszen. — Major Frietsch ur Munkácsról kiküldé 12 legényt, hogy bennünket minden késelelem nélkül vigyenek be. Éjjel 12 óra felé beértünk. Gát óta Munkácsig szárazon lobogott az ég tüze, sérelem nélkül, de ijeszgetve bennünket. Accepto Augurium! (Elfogadom a jóslatot!) kiáltánk, de borzadva. Magunk előtt látni a lyukat, hová elzárattatunk anyyi, mint az echafaudra (vérapadra) vitetni. (Folyt. követe.)

Kőben talált békák.

Számtalanszor hallhattuk, hogy egyik-másik bányában kőfejtés alkalmával eleven békát találtak „szikla közé bezárva“, melyek mihelyst a nap világot és melegét megérezték, azonnal vidáman kezdettek ugrándozni. Barmily csodálatsónak és meszerének tünjük is föl e különös állítás, annak kétségtelen valóságát szavahihető szemtanuk bizonyították, úgy hogy „csalódásról itt szó sem lehet“; hanem azért maig sincs bebizonyítva, hogy a béka évezredekig eléljen étel és ital nélkül, — mert főleg ha bizonyos kőnek közt találtak békát a szikla közé benőve, évezredekrol s még annál is hosszabb időrol van szó, mely a legérgebb földtani korszakokhoz tartozhatott. Mondják, hogy előfában is találtak már békákat benőve, és a jámbor favágó ugyancsak elbáméskodhatott és megrémülhetett, mikor egy-egy vas-tag cserfatorzsban, a melynek évgyűrű több mint száz éves korra mutatnak, eleven, ugrándozó békát fedezett föl. Minthogy e titokszéri békárol való hit általános el van terjedve, többször megkísérelték e titok kifürkészni s annak földerítésére mindenféle okot kitaláltak és kikutattak, de gyakorlati eredményre csakis Buckland természetű-dős juthatott, kinek kísérletét pár szóval igyokszünk megismertetni. A kinek kedve van hozzá, maga is megteheti e kísérletet s akkor meggyőződhetik, hogy igaz-e, a mit Buckland állit.

Buckland két különböző nagyságu kődarabba 24 lyukat furatott; 12-ő durva mészkőbe, 12-ő pedig kovagtartalmu kovakőbe. A lyukak kerek valának; a mészkőbe vágottak 12 hüvelyk mélyek, 5 hüvelyk szélesek; a homokkőbe vágottak épen oly szélesek, de csak fél olyan mélyek. Mindenik lyukra légmentesen üveglemezt ragasztott s ezután az egészre még egy palatáblát tett és agyaggal bevonta, úgy hogy sem világosság, sem levegő, sem nedvesség a békabörtönökbe nem hatolhatott.

Mind a 24 lyukba egy-egy szerencsétlen élő békát tettek, miután előbb gondosan megmérték őket és sulyokat följegyeztek. Ezután Buckland a kőveket a békákkal együtt a földbe ásta három láb mélységre. A szegény állatok teljes 13 hónapig maradtak így elásva, mikor aztán a kőveket ismét kivették s a lyukakat fölnyitották. Az eredmény

az lett, hogy a homokkő apró lyukaiban levő békák mind az utolsóig meg voltak döglölve, sőt el is rothadtak teljesen. Ellenben a mészkőbe zárt legtöbb béka még mindig élt s a mi még sajátságosabb, többnek a sulya is növekedett! Ez utóbbi esetet az egyik békánál annyiban ki lehetett magyarázni, hogy az üveg- és palafedőn repedés támadt, melyen át nedvesség, sőt egy-két apróbb féreg is hatolhatott be a békához. Az élve maradt békákat ismét elásták s egy év múlva megint megnézték; de akkor már mind meg voltak döglölve.

Buckland fába is zárt el békákat, öt hüvelyk hosszú s három hüvelyk széles lyukakat furt egy almafa északi oldalába és békákat helyezett beléjük, a lyukakat szintén elzárva légmentesen. Mikor ezeket egy év múlva fölnyitá, a békák mind meg voltak döglölve.

E kísérletekből eléggő kitetszik, hogy a béka korántsem él csupán „pinczelég“-gel, miként a találekony, de ritkán okoskodó néphiedelem tartja. A béka, ez az esetlen, lassu, rost állat, melyet ritkán láthatunk zsákmányra lesekledni, mégis táplálkozik, még pedig becsületes uton és úgy, hogy az embernek is hasznára válik. A kerti vetemények számtalan ellenségeit, a férgeket, bogarakat, lárvákat és lepkeket folytonosan pusztítja. Ezáltal főleg a kertészekre nézve oly hasznossá tudta tenni magát, hogy Angliában már kereskedelmi cikké is lett. Százával veszik a kertészek és kertjeikben szétbocsátják. E példát minálunk sem ártana utánozni. S. L.

A Határvidékek faipara.

A Határvidékek legfőbb gazdagsága roppant terjedelmű erdőségeiben áll. Mi sem termiszetesebb tehát, minthogy a faipar ott minden más foglalkozásnál nagyobb virágzásnak örvend s a kivitel kereskedelem tárgyát is főleg részint a már földolgozott, részint pedig külföldön feldolgozandó fa képezi. A Határvidékek nagyszerű faiparrol kellő fogalmat szerezhetett magának mindenki, a ki a bécsi tárlaton a magyar erdészeti pavillonban és a körül földhalmozott faszakmányaikat figyelmesen megtekintette. Hogy egyebet ne is említsünk, a hatalmas hordók, teknők, díszesen s tartósan összeállított apróbb faedények bármely más ország ily nemű iparával kiállhatnák a versenyt.

A Határvidékek rengeteg erdőségeiben legértékesebb és legkeresettebb árucikk a hordó-donga, melyet hatalmas csertörzsekből készítenek. Horvát-Tótország és a végvidékek kitűnő dongákat állítanak elő, melyek már eddigelő is igen fontos kereskedelmi cikket képeznek. Több francia kereskedő-czégnek van már irodája és ügynöke e tartományban; mások meg ennyivel meg nem elégedve, nagy terjedelmű erdőségeket vásároltak ott, melyeket maguk használnak föl és zsákmányolnak ki, úgy hogy ma már évenként több százezerrel indítják utnak a dongákat Marseille felé.

A szállítás természetesen roppant nehézségekkel van összekötve, kivált a meddig az erdőköl a Duna vagy Dráva kikötő helyeire jutnak. Bár az utak a végvidékeken sokkal jobb karban vannak tartva, mint a szomszédos területeken, főleg Tótországban, mindazáltal míg a szállítmányok a távol eső erdőségekből a járható utakra kitérhetnek, a szállítás igen sok akadályba ütközik s roppant sok időt és költséget veszt igénybe.

A hordódongákon kívül még egy más igen hasznos háztartási tárgyat is készítenek a hatalmas csertörzsekből, t. i. azokat az egy darabból ügyesen kifaragott nagy teknőket, a melyeknek sok kitarást és fáradságot igénylő előállításában főleg a kőbor cigányok tünnek ki. E teknők sokkal jobbak és tartósabbak, mint azok a fenýőfából összeenyvezett és faszegekkel összetakolt újabb divatu teknők, melyeknek használata mostanában főleg nagy városokban kezd mind jobban lábra kapni. A cigány teknőből a víz nem folyhat ki, mert nincsenek eresztékei, mint a fenýő-fadeszkákból készültöknek, s ha jól vigyáznak rá, eltart 20—30 évig. A vándor cigány-család, mint mellékelt rajzunkon látható, felüti sátrát egy-egy vén rengetegben, a nélkül, hogy az illető birtokosnak, vagy batóságának erről tudomása lenne s a nyári hónapokon át anyi teknő kisebb-nagyobb faedényt, fakanalat s egyéb háztartási szerszámot készít, a mennyinek árából telen át tisztességesen eltengedhetik.

Egészen más színezete van a faiparnak ott, a hol a jogszéri erdőbirtokosok maguk dolgoz-

tatják föl a százasos tölgy- és csertörzseket. A szebbnél szebb gerendák, szilárd deszkák, léczek, zsinidelyek százszázalékosan készülmek ki évenként a favágók kezei és a fűrészmalomok acélfognai közül. Másik rajzunk a nagyban üzött faipar egy jelenetét tünteti föl, midőn a favágók teljes működésben vannak és a levágott hatalmas törzseket részint gerendák, részint deszkákra dolgozzák föl.

Mondanunk is fölértelmes talán, hogy az utak hiánya és járhatatlansága miatt évenként iszonyu mennyiségű fa korhad és rothad el az ós rengetegeken.

Egyveleg.

(Anémet császár magyar esrede.) Vilmos császárt a bécsi látogatás alkalmából uralkodónak a 10-ik huszárezred tulajdonosává nevezték ki. Ez ezred tisztán magyarokból áll, törzse Moorban, kiegészítő kerete pedig Székelyföldön állomásoz. 1741-ben szerveztetvén, első tulajdonosa Belez-nay vezérőrnagy volt, 1754-ben Morócs altábornagy, 1756-ban gróf Bethlen Ádám tábornagy, 1773-ban br. Barcs lovassági tábornok, 1797-ben br. Mészáros tábornagy, 1802-ben b. Sticsics, 1814-ben III. Frigyes Vilmos porosz király, 1840-ben IV. Frigyes Vilmos porosz király lettek ezen ezred tulajdonosai. E derék ezred számos csatában kitünt vitézsége által. A francia háborúkban valóságos rémületet okoztak a „Mészáros-huszárok”. A francziák azt hitték, hogy azért hívják őket „Mészáros-huszárok”, mert oly kegyetlenül tudják az ellenséget lemészárolni.

(Egy ház fölépítése 10 és fél óra alatt.) Lancaster amerikai városban egy házat közelebb 10 és fél óra alatt építettek föl. Az anyag az épület színhelyére volt hordva, mielőtt hozzá fogtak volna az építkezéshez. A ház sík-földön áll, 20 lábnyi széles, 30 lábnyi mély, két emeletű és 8 szobájú van. Száz munkás foglalkozott fölépítésénél. Az alapfalak már készen voltak, s reggeli 6 órakor fogtak az építkezéshez. Egy fényképész jelen volt a munkálatoknál s minden óranegyedben fényképezte az épülőben levő házat s a munkásokat. Ez utóbbiak folyvást mozgásban lévén, a képnek igen komikus kinézetet kölcsönöztek. Reggeli 8 órakor az épület falai már a második emeletig emelkedtek, s a földszint és az első emelet padozatai készen voltak. A választófalak szintén elkészültek, az ajtók, léczek és lépcsők helyükön állottak. Tíz órakor már a második emelet falai is megvoltak, s az ácsok végezték nagy sebességgel munkájukat. A téglák azonban elfogyottak s míg új szállítmány érkezett, a kőműveseknek várakozni kellett. Tíz óra felé azonban újra vigan folyt a munka s csakhamar a tető gerendái is föl voltak állítva. Ez alatt a munkások az első emelet díszítésével foglalkoztak s egy negyed 12-re már az utolsó téglát is rajta volt a kéményen. 12 óra 50 perckor az állványokat szedték szét, 2 óra 30 perckor az ablakokat rakták be az első emeleten, de ugyanez a művelet a második emeleten is kész volt munkájokkal. Midőn a sorokat írom — rekeszt be a tudósító levelét — már a bádogosok is eleget tettek kötelességüknek. A földélet és a csatornák meg vannak erősítve. Jelenleg a második emeleten dolgoznak. Az épület biztos s a házsonbérlek három óra múlva elfoglalhatják lakoztályaikat.

(Állatkertek Európában.) A „Természettudományi Közlöny” 49-ik füzetében érdekes adatokat találunk az európai állatkertekre vonatkozólag, melyek a „Deutsches Jahrbuch” múlt évi folyóiratából vannak véve. A nevezetesebb állatkertek a következő városokban vannak: *Amsterdam.* 1838-ban alakult, igen híres és állatokban igen gazdag; az állatok tenyésztésében szép eredményeket mutat föl. Területe 17 hold. Alaptőkéje 500,000 frt. — *Antwerpen.* 1843 óta létezik, szintén igen jó hírű. Területe 21 hold. Alaptőkéje 500,000 frank. — *Berlin.* Első rendű állatkert. Alakult 1841-ben. Területe 22 hold. Az államtól évenként 3000 tallér rendes segélyt kap. — *Borosz-lóban* 1865 óta létezik állatkert 24 holdnyi területen, 100,000 tallér alaptőkével. — *Brüssel.* 1853-

rendezése által tűnik ki. Területe 25 hold, alaptőkéje 300,000 frank. — Ezekon kívül még a következő városokban vannak állatkertek: *Bordeaux,* *Genf,* *Hága,* *Hannover,* *Karlsruhe,* *Kopenhága,* *Lüttich,* *Lyon,* *Madrid,* *Marseille,* *Moszkva,* *Stuttgart,* *Tours.*

(Az orosz császárné hőmérője.) Az „Unita Naz.” írja: Palmieri, a Vezuvon létező észlelde igazgatója, azon megbízást kapta az orosz császárnétól, hogy készítsen egy érc-hőmérőt, mely igen erős légváltozásoknál hangos jeleket adjon. A professor elkészítette, és a nápolyi akadémiában kiállította. A készülék oly érzékeny, hogy mutatója folyvást mozgásban van. Ha a légváltozás bizonyos fokot ért el, kis csengettyűk szólalnak meg, s így észlelni lehet a légmeghűlést és átmelegedését. E készülék föl fog állítani a császárné utazókocsijában.

(Öngyilkosság az eljegyzés ünnepélyén.) Moszkva közepében él egy jószágigazgató, kinek gyönyörű és művelt leányát legközelebb egy gazdag millionárius kérte meg. A fiatal ember meg is nyerte a leány tetszését, kit minden képzelt-hető széppel elhalmozott s szept. 17-re, a kisasszony névnapjára, hirdettetett ki az eljegyzés ünnepélye, melyet a boldog vőlegény rendezett. Az ünnepély meg is tartott, de a vőlegény el kezdte inni, s a társaság tagjait a leggorombábbán kezdte szidni, majd összetörte a tányérokat és poharakat s úgy káromkodott mint egy baka. A terem csakhamar kiürült s az ünnepély királynője szobájába tért vissza. Másnap, a mint előre meg volt határozva, nagy bál tartott, mely oly vidáman kezdett meg, mintha az azelőtti napon semmi sem történt volna. Egy-szer csak a kisasszony a zenészek karmesteréhez ment s kérte, hogy az ő, mint jegyes kedvéért egy melódiát játszon a zenekarral. Ez meg is történt, de a darab legszebb részének játszása alatt egy pisztolylövés történt, s az ünnepély királynője, a jegyes, halva terült le a földre. A szép kisasszony revolverrel meglötte magát s mellette egy papírdarabon azt jelenté, hogy nem tudta túlnéni ábrándképeinek szétrombolását.

(Egy régi eszme a mai praktikus világban.) Feltűnt egyidő óta a francia vámhivataloknál, hogy temérdek hirtalovat szállítanak Páris felé. Gyánu támadván a párisi kispink iránt mutakozó s nagy sympathiára, egy ily falovat szétbontottak a vámhivatalnál, — s kitűnt, hogy a régi trójai ós ez apró tódai kis katonák helyett a legfinomabb csempészek szivarokkal és dohány fajokkal voltak megtöltve.

(Sakk-kezelőknek.) A párisi „Temps”-ban egy író a „sah” szó eredetéről elmélkedvén, a többek közt ezeket mondja: „Végül egy utolsó megjegyzést a sakk-játékkedvelőknek. Tudják-e ők, honnan származott e kifejezés: sakk-matt? Szószertint fordítása ez az arab *Ess-cseikh* imat-nak, mi azt jelenti: „seikh (király) haldozik.”

(Naiv nyilatkozat.) Egy arab főnőtől kérdeztek, hogy Párisban léte alatt mi tetszett neki legjobban? A puszták fejedelme így felelt: „Azok a szép csillagok, melyeket esténként a lámpákba szoktak tenni.” Megjegyzendő, hogy Páris a világ legjobban világított városa.

(Krokodil bőrtörök.) A hollandi kormány Jávában igen praktikus módon őrizteti a foglyokat. Ugyanis az erőd árkaiba krokodilokat telepített meg. Ezeknek a porkoláboknak aztán nehéz kijátszani figyelmét s teljes lehetetlen megvesztegetni őket.

(Kereskedelmi irántan és levelező.) Egybekötve kereskedelmi és magán ügyiratokkal. Gyakorlati kézikönyv kereskedők, gyárosok, pénz- és iparvállalati tisztviselők és más iparizók használatára. Írta *Hansely Ferencz*. Kiadja a pesti kereskedő ifjak társulata. A 466 lapra terjedő könyv ára 3 frt. Ajánljuk az illetők figyelmébe, mint oly művet, melynek igen sok gyakorlati hasznát vehetik.

(Gyakorlati kereskedelmi két könyv.) Megjelent a pesti kereskedő ifjak társulata által megjelentetett pályamű: „*Kereskedelmi irántan és levelező*,” egybekötve kereskedelmi és magán ügyiratokkal. Gyakorlati kézikönyv kereskedők, gyárosok, pénz- és iparvállalati tisztviselők és más iparizók használatára. Írta *Hansely Ferencz*. Kiadja a pesti kereskedő ifjak társulata. A 466 lapra terjedő könyv ára 3 frt. Ajánljuk az illetők figyelmébe, mint oly művet, melynek igen sok gyakorlati hasznát vehetik.

(Aigner Lajos kiadásában megjelent.) „*Sorakozunk!*” hang az új pártalakulás érdekében. Szerző névtelen. Ára 20 kr. — „*Magyar olvasókönyv*” középtanodai használatra. I. Rész. Ára 80 kr. — „*Magyar nyelvtan, a középtanodák alsóbb osztályai számára.*” Írta *Bodnár Zsigmond*. Második javított kiadás. Ára 80 kr. — „*Német olvasókönyv*” középtanodai használatra. I. rész. Ára 60 kr. — „*Héber ábécés olvasókönyv.*” Az izraelita hitközségi iskola számára. Ára 15 kr.

(Két gazdasági új lap.) A Legrády-Testvérek kiadásában novemberből kezdve két gazdasági lap indult meg. Egyik: „*Földművelési érdekeink*,” mező- és erdő-gazdasági hetilap, szerkeszti *Máday Izidor* Előfizetési díja: egész évre 6 frt, évnegyedre 1 ft. 50 kr. A másik lap: „*Falusi gazdaság*,” szerkeszti *Máday Izidor*, megjelenik havonként kétszer, népszerűen tárgyal gazdasági közleményekkel; előfizetési ára egész évre 2 frt, fél évre 1 frt. Mindkét lapból megjelent a mutatónyiszám.

(Tárca- és zsebnaptárak.) Csáthy Károly debreczeni könyvkereskedő 1874-re is kiadta tárcza- és zsebnaptárát. Ára egy-egynek 20 kr.

(Képzőművészeti ösztöndíjak.) A király a bécsi cs. kir. képzőművészeti akadémián évi 420 frtnyi javadalommal rendszeresített magyar művészi ösztöndíjakat *Brzórád Gyula* szobrászatra, *Vándory Emil* festészetre, és *Fellner Sándor* építészetre készülő ifjaknak adományozta.

(III. Rikárdó előadása a nemzeti színházban.) Okt. 29-én Szigligeti verses fordítása szerint először került színre *Shakespeare „III. Rikárdó”-ja*, s ez alkalmat megragadta az igazgatóság, hogy a nemzeti színház utóbbi időben az opera alá nyomott drámáinak ünnepélyes estét szervezen. Szép díszleteket festettek, többi közt a Towernek azon korból maradt emlékei után egy hátsó függőnyt, továbbá egy darabot a régi Londonból; fényes jelmezeket is készített, egészen a régi idők viselete szerint; a rendezést pedig rábízta *Molnár Györgyre*, a ki ilyen dolgokban nagymester. A kiállítás valóban oly diszes is volt, mint még egyetlen drámai előadásnál sem, s *Molnár* ügyesen rendezte a csoportokat, a harcba induló katonák menetét, a meggyilkoltak szellemének megjelenését, s végül a nagy csatát, melyben *Rikárdó* elvész. A tetemes költségek folytán főlemlet helyárrakkal s rendkívüli bérlet-szünetben adták a darabot. Meg is lett a nézőtér, csak a párhelyek rendezésigatói nem jelentek mind meg. Maga az előadás nagy buzgalom és törekvés sürű láncszeméből állt, azonban a mi megfogycsökkent drámai erőnk nem mindig tudtak lépést tartani *Shakespeare* szellemével. A czimszeropet (a tragikai színészek e kedvező alakját) *Molnár* játszotta. Hogy nagyon tanulmányozta, látszott csaknem minden mozdulatánál, de e zord alakot nem mindig részletes drámailag szép magyarázatokban, s míg alappában jól ki-mérté a nagy vonásokat, nem töltte be azokat közéleti oly finomsággal, minőnek egy művészi alkotásból sem lehet hiányzani. Több volt a nyers erő, mint

Melléklet a Vasárnapi Ujság 44-ik számához 1873. nov. 2.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

(A „Képes Kiállítási Lapok”-ból), mely a bécsi világtárlat alatt lapunk állandó mellékletét képezte, november hó folytán még két szám fog a „Vasárnapi Ujság” mellett megjelenni, és pedig a Vasárnapi Ujság nov. 9-ki és 23-ki száma mellett, hogy a kiállítás befejezéséről is részletes tudósítást adhasunk olvasóinknak, a mi által a nagy világtárlatról adott bő közleményeinket kívánjuk teljessé tenni. A „Kiállítási Lapok” megszűnté után a Vasárnapi Ujság már megbővített tartalommal fog megjelenni.

(Gyakorlati kereskedelmi két könyv.) Megjelent a pesti kereskedő ifjak társulata által megjelentetett pályamű: „*Kereskedelmi irántan és levelező*,” egybekötve kereskedelmi és magán ügyiratokkal. Gyakorlati kézikönyv kereskedők, gyárosok, pénz- és iparvállalati tisztviselők és más iparizók használatára. Írta *Hansely Ferencz*. Kiadja a pesti kereskedő ifjak társulata. A 466 lapra terjedő könyv ára 3 frt. Ajánljuk az illetők figyelmébe, mint oly művet, melynek igen sok gyakorlati hasznát vehetik.

(Aigner Lajos kiadásában megjelent.) „*Sorakozunk!*” hang az új pártalakulás érdekében. Szerző névtelen. Ára 20 kr. — „*Magyar olvasókönyv*” középtanodai használatra. I. Rész. Ára 80 kr. — „*Magyar nyelvtan, a középtanodák alsóbb osztályai számára.*” Írta *Bodnár Zsigmond*. Második javított kiadás. Ára 80 kr. — „*Német olvasókönyv*” középtanodai használatra. I. rész. Ára 60 kr. — „*Héber ábécés olvasókönyv.*” Az izraelita hitközségi iskola számára. Ára 15 kr.

(Két gazdasági új lap.) A Legrády-Testvérek kiadásában novemberből kezdve két gazdasági lap indult meg. Egyik: „*Földművelési érdekeink*,” mező- és erdő-gazdasági hetilap, szerkeszti *Máday Izidor* Előfizetési díja: egész évre 6 frt, évnegyedre 1 ft. 50 kr. A másik lap: „*Falusi gazdaság*,” szerkeszti *Máday Izidor*, megjelenik havonként kétszer, népszerűen tárgyal gazdasági közleményekkel; előfizetési ára egész évre 2 frt, fél évre 1 frt. Mindkét lapból megjelent a mutatónyiszám.

(Tárca- és zsebnaptárak.) Csáthy Károly debreczeni könyvkereskedő 1874-re is kiadta tárcza- és zsebnaptárát. Ára egy-egynek 20 kr.

(Képzőművészeti ösztöndíjak.) A király a bécsi cs. kir. képzőművészeti akadémián évi 420 frtnyi javadalommal rendszeresített magyar művészi ösztöndíjakat *Brzórád Gyula* szobrászatra, *Vándory Emil* festészetre, és *Fellner Sándor* építészetre készülő ifjaknak adományozta.

(III. Rikárdó előadása a nemzeti színházban.) Okt. 29-én Szigligeti verses fordítása szerint először került színre *Shakespeare „III. Rikárdó”-ja*, s ez alkalmat megragadta az igazgatóság, hogy a nemzeti színház utóbbi időben az opera alá nyomott drámáinak ünnepélyes estét szervezen. Szép díszleteket festettek, többi közt a Towernek azon korból maradt emlékei után egy hátsó függőnyt, továbbá egy darabot a régi Londonból; fényes jelmezeket is készített, egészen a régi idők viselete szerint; a rendezést pedig rábízta *Molnár Györgyre*, a ki ilyen dolgokban nagymester. A kiállítás valóban oly diszes is volt, mint még egyetlen drámai előadásnál sem, s *Molnár* ügyesen rendezte a csoportokat, a harcba induló katonák menetét, a meggyilkoltak szellemének megjelenését, s végül a nagy csatát, melyben *Rikárdó* elvész. A tetemes költségek folytán főlemlet helyárrakkal s rendkívüli bérlet-szünetben adták a darabot. Meg is lett a nézőtér, csak a párhelyek rendezésigatói nem jelentek mind meg. Maga az előadás nagy buzgalom és törekvés sürű láncszeméből állt, azonban a mi megfogycsökkent drámai erőnk nem mindig tudtak lépést tartani *Shakespeare* szellemével. A czimszeropet (a tragikai színészek e kedvező alakját) *Molnár* játszotta. Hogy nagyon tanulmányozta, látszott csaknem minden mozdulatánál, de e zord alakot nem mindig részletes drámailag szép magyarázatokban, s míg alappában jól ki-mérté a nagy vonásokat, nem töltte be azokat közéleti oly finomsággal, minőnek egy művészi alkotásból sem lehet hiányzani. Több volt a nyers erő, mint

ama drámai élet, melytől az alkotások életteltjeséget nyerne. A mellék alakok közül legjobban sikerült *Felekíné* asszony *Annája*, a ki a koporsó-jelenetnél egész művészi képességgel jelent meg. Az átkezdő és siránkozó három királyné azonban meglehetősen közönséges lények lettek *Szathmáriné*, *Paulayné* és *Kassainé* kezei közt. Megemlítjük még *Bercsényit*, ki *Buckingham* herceg szerepét játszotta, de csak félsikerrel, mert a szerep első részében elenyészni engedett minden mozzanatot, s csak *Hastings* megöletése után kezdett úgy játszani, hogy bebizonyítja, mikép csakugyan az újabb nemzedék figyelemre méltó tagja. Az előadást emelte *Volkman* zenéje, s ezt teljes orchester (*Richter* vezetése alatt) adta elő. A nyitány, melyet hangversenyekből is ismer a közönség, érdemes zeneköltőnk egyik szebb műve.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tud. akadémia) okt. 27-én *Csengery* Antal elnökölte alatt összes ülés tartott, melyben a folyó ügyek kerültek tárgyalásra. A főtitkár először is bejelenté *Dörner József* és *Riedl* Szende halálát. Az Oltványi-alapítvány pályadíj az alapító akarata szerint egy, a magyarországi katolikus egyház történetéből vett tudományos feladatra fog 1876. jan. 31-ére kitűzteni. Egy magát dr. P. A-nak nevező névtelen folyóadatot ajánlkozik a *Meninszki-féle* arab, perzsa, török, latin lexikont magyarra fordítani. Ajánlata kiadatik az első osztálynak. *Czirják Mihály* múlt századi, a francia iskolához tartozó magyar író arcképét, melyet igen megöröngt állapotban a minap ajándékozott valaki az akadémiának, *Barabás Miklós* díj nélkül kijavítani ajánlkozik. Ajánlata szívesen fogadtatván, a kép kijavítás után a muzeumnak fog adtatni.

(A Kisfaludy-társaság októberhavi ülése 29-én.) *Szász Károly* olvasott föl legelőször is egy vendégműt: *Pájer* Antaltól „*Ádám*” című költeményt; aztán pedig saját értekezését olvasta föl az aasopusi meséről, melylyel egyszersmind elevenen megvilágította a társaság egyik pályázati kérdését, mely ily mesét kíván. Utána *Greguss* Ágost lépett a felolvasó asztalhoz, s *Hegedűs István* fordítása után egy részletet mutatót be *Göthe* „*Herman és Dorottya*”-ból. Végül a titkári jelentés következett, melynek legjelentősebb részei: *Kállay* Benjámin belgrádi konzul, *Sófalvi Illés* Lajos, *Ságh József*, *Szentiványi Márton* a társaság alapítói lettek 100—100 forinttal. *Gyulai Pál* mint bíráló, benyújtja *Szigligeti* dramaturgiájáról az elismerő jelentést. A társaság ki fogja adni. *Berczik Árpád* pedig a *Molière* „*Képzelt beteg*” című vígjátékának fordítását nyújtotta be.

(Az orsz. közművelő társaság) ügyében tanácskozó bizottság utóbbi üléseiben abban állapodott meg, hogy Pest három főkönyvtárának saját jellegű legyen: a muzeumi főleg a Magyarországon és hazánkról írt könyveket tartalmazza, az akadémiai a világ-tudományt képviselve, az egyetemi pedig universális jellegű legyen. Ybl építésszel megbízták, hogy készítsen költségvetést a muzeum földelzétére, külső vakolására s az ottani és akadémiai gyűjtemény-helyiségek vízzel való fűtésére.

(A földalattal ipar-múzeumveszére) a bécsi kiállításon eszközölt tömeges vásárlások (melyek a kiállított tárgyakon mind jelek) felköl-ték a külföld figyelmét is, s nem egy értékes aján-dékkal mutatták meg a kiállítók érdekeltségüket; mások pedig a nemzetközi jury budapesti szíves fogadtatását akarták ily módon viszonzni. Magyar kiállítók szintén nem maradtak hátra.

(A román népművelő társaság,) mely a czéltől alakult, hogy a műveltséget terjeszse, s tanítókat, iparosokat is képezzen, s napokban havi ülést tartott N.-Szebenben, s ez alkalommal történtek meg azon előterjesztések, melyek a *Dévára* kitűzött, de a járvány miatt elmaradt közgyűlére voltak szánva. A társaságnál levő román akadémiái alap—éddig 11,582 frt 62 krból áll. Jelenleg négy román tanulóknak adnak 400 frtos ösztöndíjat, kik Bécsben, Grácban s *Máriabrunnban* tanulnak; egy szibeni joghall-gató 150 frtot kap; gymnasiumi hallgatók közül pedig többen részesülnek 60—60 frtos ösztön-díjban.

Egyház és iskola.

(A közköztartási miniszter) dr. *Schnierer* Aladár pesti egyetemi nyilvános rendes tanárt a büntető jog tanszékére helyezte át.

(Az evang. egyház bányakerületének közgyűlése) okt. 28-án nyílt meg a budapesti evang. iskola nagy termében. *Szeberényi* Gusztáv szuper-intendens elnököl, ki az ülés elején tartott beszédeben szólt *Deák Ferencz*nek egyházközlönyre vonatkozó nyilatkozatáról is, s kifejezte abbeli meggyőződését, hogy a kerület nyugodtan néz ez eszmék megvalósítására. Majd *Győry* Vilmos orosházi lelkész, mint új jegyző, tette le az esküt. Ezután az évi jelentés következett. Ebből a következőket említjük meg: *A* Gusztáv Adolf egylet 11,758 ftot adott a kerület egyes egyházainak, a porosz császár 326 frtot *Resicza* községnek. Az egyetemes bányakerületben jelenleg 342,000 tag van, kik évenként 475,961 frt egyházi adót fizetnek, tehát egy lélekre több esik egy forintnál. A lelkészek száma 218, javadalmazásuk 205,758 frt készpénz s 5678 hold föld. Egy lelkészre átlag esik 1569 lélek s fizetésképp 943 frt. A tanítók száma 444, fizetésük 190,945 frt s 3430 hold. Egy tanítóra esik 770 lélek s átlagosan fizetésük 406 frt. Általában az iskolai ügyekre 5%,-et fizet minden lélek. Nógrádban 10%,-et. A lelkészek s tanítók javadalmazásán kívül az egyház bir tőkésen 661,784 frtot s 2748 holdat. Összes bevétel volt általános egyházi czélokra 290,372 frt, összes kiadás 522,083 frt. Építkezésekre költöttek 89,758 frtot.

(A tiszántúli ref. egyházkerület) nov. 5-re meghatározott gyűlése elhalasztott bizonytalan időre, mivel az a gyűlés tárgyaúl kitűzött népis-kolai szervezet javaslatával az illető bizottság nem készült el. A gyűlés határ napja később tétetik közé.

Balesetek, elemi csapások.

(Vasuti baleset.) Az osztrák állami vas-pálya vonalán *Diószeg* és *Szempcz* közt okt. 25-én esti 8-óra körül szerencsétlenség történt, mely hogy nagymérvű nem lett, ezért csak a véletlennek lehet köszönetet mondani. A *Buda-pestről* indult gyorsvonat alig hagyta el *Szempczet*, az utasok egyszerűen erős lökdést éreztek, s a vonat megállt. A vasuti személyzet fátylakkal kezdett futkosni, s annak fényénél az utasok is látták, hogy a lokomotív egy parasztkocsin törté-tett keresztül s a két lovat, valamint a szekerem ülő embert is szétszakgatta. A mozdony és az utána következő szerkoci megsemmültek, egy hogy be kellett vární, míg *Pozsony*ból új mozdony érkezett. Mindez nem messze történt egy őrháztól, melynek baktére elmulasztotta elzárni az átkelőt.

(Szerencsétlen lövés.) *Munkácsi László*, h.-bőszörményi rektor, pár nap előtt este véletle-nül meglötte magát. A golyó oldalába furdott, de nem halt meg rögtön. Egész éjjel segély nélkül kinlódott, s másnap már későn volt minden, s estére megszűnt élni.

Mi újság?

A „Vasárnapi Ujság” szerkesztőségi szállása nov. 1-je óta: ezukor-utca II. szám, I. emelet.

(A fővárosi rendezés) nagy és bonyodalmas munkája teljes folyamatban var. A megválasztott és igazolt képviselők egész buzgalommal látták a munkához s az első közgyűlésen csaknem teljes számmal jelentek meg, köztük olyanok is, a kik felette ritka tümemények a városi gyűléstermekben, mint *Deák Ferencz*, *Jókai* és mások. Ez első gyűlésen választott meg három jelölt közül a főpolgármester *Ráth Károly* személyében, kinek elterajzát mai számunk közli. De a választás még csak az első lépés az izgalmas ama tömekegésbe, hová a személykérdések, kivált pedig a választásiak rendezés vezetnek. A fővárosi tiszti karnak mintaszerűnek s mindenekelőtt becsületeseznek és hazafiasnak kell lenni, hogy az ország rangban legelső munioczipiumát értékben is legelsővé tegye s odáig emelje, hogy méltán nevezethessék az ország szívének, melyből az éltető vérkeringés kiindul s

Buda-Pest, november 9-én 1873.

Előfizetési feltételek: A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri titatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori titatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, ktfőn minden titatás után 30 kr.

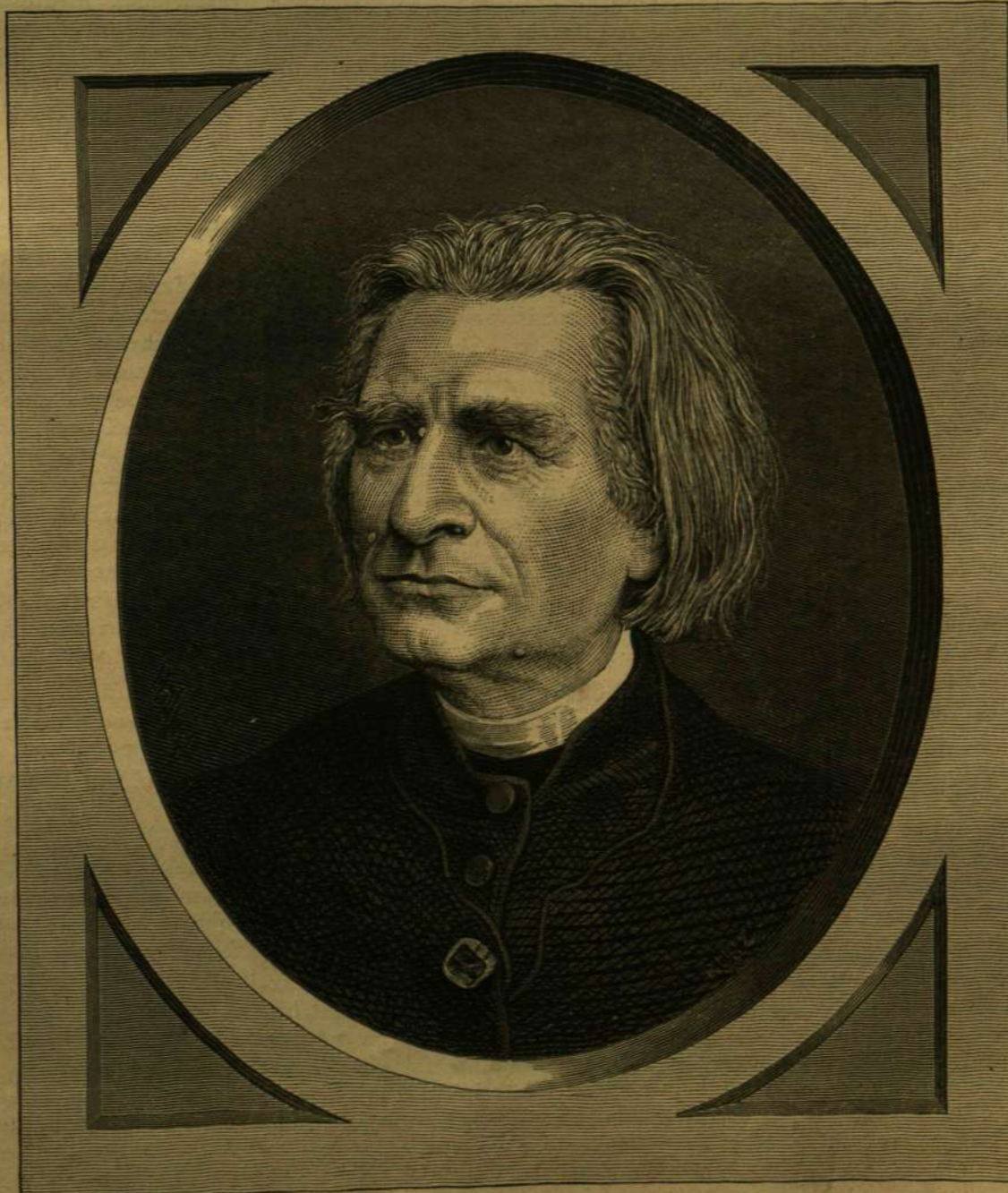
Liszt Ferencz.

Mire e sorok napvilágot látnak, már javában fog folyni ama nagyszerű zenészi és társadalmi ünnepély, melyet az irói és művészi kör s a magyar főváros Liszt Ferencz ötvenéves jubileumának tiszteletére és emlékére tervezett. Mind a nevezett társaság, mind a most egyesült főváros alig választott volna méltóbb ünnepélyt, hogy a szépművészetek előmozdításának munkáját is megkezdhesék. Ez lesz az első alkalom, midőn a zeneművészet iránt érdeklődők figyelme az egész világról Budapestre lesz irányozva, s mind az irói és művészi kör, mind a magyar főváros történetének fényes lapja lesz 1873. november. 9-ke, mely nap egy oly férfiú dicsőítésének volt fentartva, ki egy emberkört túlhaladó munkálkodásával a zene és különösen a zongorajáték történetében örökretartó nyomot hagyott hátra, és hazánkban is helyet biztosított azon országok sorában, melyek a világra szóló művészet birodalmát halhatatlanokkal népesíték.

arra, hogy bármely művészek is soha el nem évülő érdemeiket szerezzék; és akár a zongorászt, akár a műtörténész, akár a zeneszerzőt, vagy a tanítványaitól környezett mestert vizsgáljuk benne, mindenütt oly mozzanatokra fogunk akadni, melyek nem közönségesek, igen gyakran pedig rendkívüliek.

Nem lehet czélunk e helyen mindenre kiterjeszkedni, mi összefüggésben volt és van e férfiú életével és hosszas munkálkodásával: de csak a főbb vonások föltüntetéseivel is oly képre tehetünk szert, mely az ember és művész lelkiületét eléggé megismerteti.

A jelen évben ötven éve mult annak, hogy Liszt Ferencz, ki akkoriban még atyja Liszt Ádám, Eszterházy-hercegi gazdatiszt, társaságában utazott, először Párisban hangversenyezett és játékkal bálmulatot idézett elő. A lapok nem győzték dicsérni a tizenkét éves csodagyermek különös játékát; csodálták mérész technikáját, viharos és szenvedélyes előadását; némelyek meg is rótták az eddigi műhagyományt mellőző és minden szabályt kigunyoló műfogásaiért; demindnyájan megegyeztek abban, hogy itt egy rendkívüli tehetséggel van dolguk. Elmondták aztán, hogy a kis François Liszt Magyarországon a sopronbelyi Rajdingban (Doborjánban) született, hogy az első utmutatást a zongorázásban atyjától nyerte; hogy Szapáry és Amadé grófok, de különösen Eszterházy herceg bökéziek voltak iránta, a mennyiben képzetetésére szép

LISZT FERENCZ.

hir. Grosz jeles képzettségű bányász volt s egykor a sugatagi bánya műszaki igazgatója volt, honnan Görögországba utazott a nyáron, s Laurion-bánya igazgatását vette át.

Nemzeti színház.

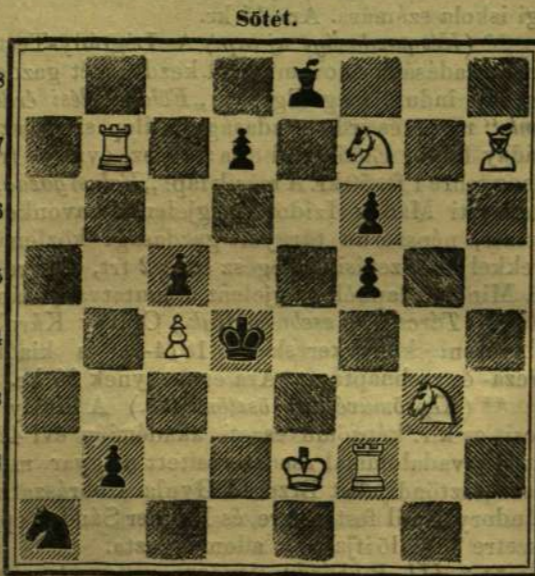
Péntek, okt. 24. „Angelo.“ Dráma 4 felv. Irta Hugo Viktor; ford. Erdődi Sándor.
Szombat, okt. 25. „Faust.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Gounod. — (Hauck k. a. föllepte.)
Vasárnap, okt. 26. „Az amerikai.“ Népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti.
Hétfő, okt. 27. „Nemes és polgár.“ Vigjáték 4 felv. Irák Aigner és Sandeau; ford. Feleki.
Kedd, okt. 28. „A hugenották.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzte Meyerbeer.
Szerda, okt. 29. Uj betanulással és kiállítással először: „III. Richárd király.“ Tragédia 5 felv. Irta Shakspere; ford. Szigligeti. Zenéjét szerzte Volkmann Róbert.
Csütörtök, okt. 30. „Mignon.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzte Thomas A. — (Hauck k. a. föllepte.)

Szerkesztői mondanivaló.

K-Sz. Miklós. A küldeményt köszönettel vetük, s legközelebb felhasználjuk.
H.-Böszörmény. Cs. F. özvegye. Levelét részvétellel olvastuk, de ügyében újabb lépéseket tenni, vagy azt előmozdítani nincs módunkban. Ugy látszik, igénye nem érvényesíthető, legalább az eddig megkísérelt uton és irányban nem.
Szathmár. D. J. Kis Károly, ballada. Dehogy balladák csak esztelenül összehajlítot elsorolása a történeteknek. — A kisebb költemények sem jobbák.
Budapest. Sz. B. Az R-M-hoz című vers Petőfi egy hasonló kezdetű (Szerettek...) költeményének valamivel gyönyögebbeske visszhangja.
T. K. „Arva Panni“ már többször földolgozott, de kevés értékű népmóda; újabb kidolgozására semmi szükség. Uhlánd románadalának fordítása sem sikerült. A más kettőben (Vén hárs, Hazáértkezés) vannak sikerült részletek s némi simítással használhatókká válhatnának, — ott a hol.

SAKKJÁTÉK.

726-ik sz. f. Bayer Konrádtól (Olmützben).

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

A 721-ik számú feladvány megfejtése.

- (Pap Dezsőtől Miskolczon.) VII. Söt. 1. Ba2-a4... Ff8-g7+ 2. Ba1-d4... Fg7-d4+ (a) 3. Kb2-c2... tetsz. szer. 4. Hf4-d5 mat. 2. ... a) 3. Hf4-d5+... 2 Hf5-d4: 4. He6-c5 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zeigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Ráth Károly (arckép). — Mi erősebb a halálnál? — A Cervantes Don Quijote-je. — Az angol sírfóliatok humorja. — A győzelmi oszlop Berlinben (képpel). — Riedl Szende (arckép). — Temetés a Vögeseben (képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (folyt.). — Kőben talált békák. — A határőrvidék fájpara (két képpel). — Egy-veleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyhas és iskola. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakk-játék. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós (L. örökör-utca 11. sz.)

busásan visszaszolgáltassa a hazának azt a szeretetet, azt a ragaszkodást, melylyel ez hozzá viseltetik s amaz anyagi áldozatokat is, melyeket számára oly bőkezűleg hoz. Ezek fejében irányt köteles szabni az országnak minden haladási kérdésben s buzgón, lelkesedetten ragadni meg a kezdeményezés zászlaját minden reformügyben; áldozatkésznek lenni, a hol közügy, közérdek támozgatásáról vagy fölkarolásáról van szó, és hazafiának, magyarnak mindig mindenütt s azokká tenni azon elemeket is, melyek még nem egészen azok. Ide ember kell a gátra, buzgó, lelkesedni és lelkesíteni tudó, szakértő, munkaképes és kitartó a legnagyobb mértékben. Azokat pedig nehéz kiválogatni a sok közül, kik a betöltendő állomásokra pályáztak, s caakis ugy lehetséges, ha félre tétetik minden egyéni, családi clique-szerű avagy pártérdek, s azon tekintetek mellözésével választatik meg minden állomásra az, ki arra a legérdemesebb. Így lesz Magyarország fővárosának hogsá méltó tisztikara, mely elvezetendő ama nagysághoz, mit anyian megjósoltak neki s a mihez minden természetes fültételeket oly kiváló módon egyesít magában.

Udvari hírek. A király már visszatért a bécsi ünnepélyekről Gödöllőre, hol most rókvadászatok folynak, melyekben a királyné is részt szokott venni. Gödöllőn van most a hannoverai herceg is. Az udvar a zordonabb napok beálltaig marad Gödöllőn s aztán a budai várakba költözik, hol a tél legnagyobb részét töltendő. Jelenleg a várkertben egy hosszú üveg-folyosót készítenek a királyné számára, ki a legrosszabb időkben is szokott sétákat tenni.

A bécsi kiállítás. A király már visszatért a bécsi ünnepélyekről Gödöllőre, hol most rókvadászatok folynak, melyekben a királyné is részt szokott venni. Gödöllőn van most a hannoverai herceg is. Az udvar a zordonabb napok beálltaig marad Gödöllőn s aztán a budai várakba költözik, hol a tél legnagyobb részét töltendő. Jelenleg a várkertben egy hosszú üveg-folyosót készítenek a királyné számára, ki a legrosszabb időkben is szokott sétákat tenni.

Liszt-ünnepélyek programja. Liszt Ferencz okt. 30-án este érkezett meg külföldi utjából Budapestre, s az ünnepélyrendező bizottság elnöke Esztergom-Nánáig ment előbe. Az ünnepélyek azonban nov. 8-án este nyílnak meg azon fáklás menettel, melyet ekkor rendeznek Liszt tiszteletére. A katonai zenekarok már napok óta tanulják az indulókat, melyeket játszanak, nevezetesen a koronázási indulót, a rohamindulót és Göthe-indulót; mindenik Liszt műve. Ugyanekkor este a külföldről érkezők tiszteletére ismerkedési estély lesz a „Hungaria“ disztermében. Nov. 9-én délelőtt a Liszt-együtt hangversenye a redoutban, melyen Gobbi Henrik Liszt-kantatója lesz az alkalmi zenemű. Ugyanekkor adja át Király Pál a 2500 frtba került arany babékoszorut, s azon alapítványi okleveleket, melyeket Pest város tett Liszt-tiszteletére, tehetséges zenészek számára három ösztöndíjjal. Ugyanekkor Volkmann Róbert a lipósei zenegyűjt megbizásából ezüst babékoszorut nyújt át. Délután 5 órakor ismét hangverseny a redoutban, mikor Richter vezetése alatt a „Krisztus“ oratoriumot adják elő a fővárosi zenegyűjt és körök közreműködésével. 10-én délután 2 órakor diszebed a Hungária szállodában és este diszelőadásul a nemzeti színházban: Goethe „Egmont“ ja Beethoven zenéjével.

Rogearé tanár. (Rogearé tanár) ki ismeretes azon szelleműs és metsző röpiratokról (például „Labienus szava“), melyeket Napoleon ellen írt, miért száműzték és üldözték, Budapestben telepedett le (Széchenyi-tér, 3. sz. első emelet) s itt a francia nyelvű és irodalomból ad órákat. Rogearé a párisi Sorbonne nevezetes tanára volt.

Japáni látogatók. A japáni birodalom minisztere Sano-Tsunonami s a bécsi kiállítás japáni biztosa, pár nap előtt harmad magával s egy tolmács kíséretében Budapestet tekintett körül. Meglátogatta többi közt Kada Mihály volt alpolgármestert is, köszönetet fejezve ki azon szives

fogadtatásért, melyet a magyar főváros a nemzetközi jury látogatása alkalmával a japániak iránt tanusított.

Névváltoztatások. Pokrócz Gergely debreczeni lakos „Palotási“-ra, Pollák Tivadar József pesti lakos pedig „Légrádi“-ra változtatták vezetékneveiket.

A postapalotába már beköltözött a postahivatal is, s mire e sorok megjelennek, a postahivatal mindenik ága e díszes palotában lesz összecsoportosítva.

Ij. Csáthy Károly Debreczenben) a rózsátérten fekvő Degenfeld-féle házban könyvkereskedést, kölcsönkönyvtárt, zenemű-, papir- és írószer raktárt nyitott.

Gross tudós Magyarországon. Uvarov gróf néhány hét előtt körutat tett Magyarországon. Akkor az a híre járt, hogy orosz ügynök, egy moszkvai lap azonban most részletesebben szól Uvarov gróf utjáról, mely régiségbuvári szempontból történt, s azért, hogy meghívja a magyar tudósokat a jövő évben Kiebben tartandó régiségbuvárok gyűlékezetére. Maga a gróf is előkelő régész, s megzemlélvén a nemzeti muzeumot, annak gazdasága igen meglepte. Főkép a régiségosztály dicséri, s azon fogadtatást, melyben a magyar tudósok részesíték, kik meg is ígérték, hogy elmennek Kiebbe.

A bécsi vízvezeték nagyszerű műve, mely több évi fáradságos munka után végre befejeztették, s Európa legesodálóbb vízművét képezi jelenleg, pénteken okt. 24-én nyílt meg nagy ünnepélyességgel. E vízvezeték, mely 24 millió forintba került, 12 mérföldről, a stájer-osztrák havasokból hozza a nagy városba kristály tisztaságú, egészséges vizet. A nagyszerű mű fölavatása a monumentalis szökőkút megnyitásával ment véghez. A Schwarzenberg-palota előtti széles téren, melynek közepét épen e szökőkút foglalja el, vörös diszítésű sátor vala föllállítva a meghívott magas vendégek befogadására. Ő Felséget, kinek megérkezését lelkesült éljenek jelentették, a bécsi polgármester dr. Felder fogadta, s ugyancsak ő tartott üdvözlő-beszédet. A király válasza után megnyitották a szökőkutat, mely másfél lábnyi szélességű s 180 lábnyi magasságú vízoszlopot lövel az ég felé. Mindenkit meglepett e nagyszerű mozzanat s ő felsége, ki bemutatatta magának az építésnél foglalkozott mérnököket, azt jegyzé meg, hogy Bécs e vízvezetékén oly művet nyert, melyet bátran a világosodók közé sorozhat.

Halálosások. Szászország utolsó önálló királya: János meghalt okt. 29-én Drezdában. Született 1801. decz. 12-én. 1822-ben Amália Augusztá bajor hercegnővel kelt össze; trónra lépett 1854-ben, bátyja hirtelen halála után. 1866-ban a poroszok ellen ő volt Ausztria leghűbb szövetségese, s az akkori hadjárat következtében veszté el Szászország a legfőbb souverain jogokat s az észak-német szövetséghez csatlakozott. János király irodalom és művészet-szerető fejedelem volt, s fiatal éveiben Dante fordításával is foglalkozott. Aranylakodalmát a mult évben ilte meg. Utódja legidősb fia: Albert, ki 1828-ban szü. ett.

Adelsburg Agost, a „Zrinyi“ című dalm szerzője, pár nap előtt elhunyt Bécsben hosszas szenvedés után, 43 éves korában. Emilitett operáját általános hatás közt tették elő a nemzeti színházban. — Felső-Fehérmegye egyik derék fia: Gálospetri Csomgrádi István hunyt el e napokban s nagy részvét közt temették el a szászveszédi sirkertbe. Negyedszázadig volt a megye főjegyzője, közben országgyűlési képviselő, a szabadságharc alatt a szebeni törvénytörök elnöke; majd pedig megyei főbíró. Hosszas betegeskedés után 76 éves korában hunyt el. — Eisenbarth Károly magányzó (Halmosy Endre legfőbb itélőszéki bíró apósa) elhunyt a mult héten Budapestben 64 éves korában. — Athenből Gross Miksa kassai születésű hazánkba haláláról érkezett a

HETI NAPTÁR.

Table with columns for months (November, October), days, and religious events (Katholikus, Protestans, Görög-orosz, Izraeliták, Nap, Hold).